

A HÁZASSÁGKÖTÉS SZABÁLYAI.

IRTA

Dr. SZLADITS KÁROLY

KIR. ALBIRÓ.

BUDAPESTEN

GRILL KÁROLY CS. ÉS KIR. UDV. KÖNYVKERESKEDÉSE

1899.

Hungaria könyvnyomda Budapest.

ELŐSZÓ.

Ez a füzet a házasság megkötéséhez szükséges jogi utmutatást adja meg, de csakis az oly házasságok megkötésének szabályait magyarázza, a melyeknél a vőlegény is, menyasszony is magyarországi községben illetékes (tehát nem horvátszlavonországi, sem nem külföldi) s a házasságot Magyarországon kötik meg (ide nem értve Horvátszlavonországot).

Azt, hogy magyar illetőségű házasulók Horvátszlavonországban vagy a külföldön, továbbá horvátszlavon községi illetőségűek vagy külföldiek Magyarországon hogyan köthetnek házasságot, e gyűjteménynek más füzete tárgyalja.

Külön füzet adja elő azután az ideiglenes (ágytól és asztaltól való) és a végleges elválást, vagyis a házasság felbontását; kiterjedve a váló és bontó perekben szükséges tudnivalókra is.

BEVEZETÉS.

---

1. §. Polgári házasság.

Magyarországon 1895. október hó 1-e előtt a házasságkötést és elválást más-más jogtételek szabályozták, a szerint, hogy a házasságok mely vallásfelekezethez tartoztak. A katolikusokra és görög-keletiekre egyházjoguk szabályai, a magyarországi mindkét felekezetű protestánsokra II. József császár (1786. évi) házassági nyiltparancsa, az erdélyi ev. reformátusokra a Bod Péter „Házassági törvényrajzán“ (Synopsis juris connubialis) alapuló egyházjogi gyakorlat, az erdélyi ág. hitv. evangélikusokra az 1870. évi Eheordnung, az unitáriusokra az 1889. évi egyházi házassági törvény, a magyarországi izraelitákra az 1863. évi 15,940. sz. kir. udvari rendelet, végül az erdélyi izraelitákra az osztrák polgári törvénykönyv rendelkezései voltak házasságaik tekintetében irányadók. E mellett a házasságot csakis egyházi szertartással lehetett megkötni s csak az így kötött házasság volt államilag érvényes; a házassági perekben pedig szintén felekezetek szerint, hol állami, hol egyházi bíróságok ítélték.

A különböző házassági jogoknak ez a tarkasága, főleg a vegyes házasságoknál, számtalan bonyodalmat okozott, elválás czéljából való valláscserékre, félig érvényes, félig

érvénytelen házasságokra adott alkalmat s nagyfoku jogbizonytalanság kelt nyomában.

*A házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. törvénycikk,*¹ mely 1895. évi október hó 1. napján lépett, az állami anyakönyvekről szóló (ugyanaz évi XXXIII.) törvénnyel együtt életbe, — megszüntette a felekezeti alapokon nyugvó sokféle házassági jog uralmát s helyökbe egységes, az állam összes polgárait vallásfelekezetre való tekintet nélkül kötelező állami házassági jogrendet léptetett a *kötelező polgári házasság* alakjában.

Étörvény alapján Magyarországon 1895. évi október 1.-e óta csak az állam által kijelölt polgári tisztviselő előtt lehet érvényes házasságot kötni s az egyházi házassági szabályok a feleket jogilag többé nem kötelezik. Ezzel a törvény nem állja útját annak, hogy valaki vallási kötelességeit ne teljesítse és egyházi házasságot is ne kössön, sőt a polgári tisztviselő a házasságkötés után tartozik is a feleket arra figyelmeztetni, hogy a házasságnak előtte történt megkötésével vallási kötelességeiknek még eleget nem tettek. — Csakhogy a pusztá egyházi házasság, ha polgári kötés nem járul hozzá, az állami jogrend szempontjából magában véve semmi, s csak annyit ér, mintha a felek házasságon kívül élnének együtt. Mi több: az a lelkes, vagy más vallási személy, a ki a feleket egyházilag előbb adja össze, mielőtt kimutatták volna, hogy már előzőleg polgári házasságot kötöttek, pénzbüntetés, is-

¹ E törvényt H. T. (= házassági törvény) jelzéssel, az anyakönyvit pedig A. T. jelzéssel idézzük.

méltetés esetén fogházbüntetés alá esik;¹ s ez alól csak akkor menekül, ha az egyházi összedás az egyik félnek halálos ágyánál történt, a mikor tehát vallásos buzgalma menthető. De az egyházi házasság magában véve még ilyen esetben sem érvényes, csak ép a lelkesz büntetése marad el.

Házassági perekben pedig ezentul kizárólag a királyi törvényszékek bíraskodnak s az egyházi bíraskodásnak csakis vallási (lelkismeretbeli) jelentősége van.

A következőkben a házassági törvény és az arra vonatkozó miniszteri utasítások² alapján foglaljuk össze azokat a szabályokat, a melyek szerint a házasságok megkötése történik; előrebozsátva az eljegyzésre vonatkozó tudnivalókat.

2. §. *Eljegyzés.*³

Az eljegyzés (a kölcsönös házassági ígéret) jogilag nem kötelez a házasságra. Házasságot szabad akarattal kell kötni s a törvény nem akarja, hogy az eljegyzés a feleket szabad elhatározásukban gátolja s kényszerű frigyre készítse. Azért a hűtlen jegyest nem lehet perrel házassággkötésre szorítani; sőt ha

¹ H. T. 123. §.: első esetben pénzbüntetés 500 frtig; isméltetés esetén fogház 2 hónapig és pénzbüntetés 500 frtig.

² Főleg: Igazságügyminiszteri utasítás a házasság kihirdetésénél, megkötésénél és anyakönyvezésénél követendő eljárás tárgyában (27,243/1895. I. M. sz. rend. Rendeleték Tára 1895. I. 530. lap; idézve *Utasítás* jelzéssel).

³ II. T. 1—5. §.

valaki arra kötelezte volna is magát, hogy visszalépését fizetésen (kötbérrel, büntetés-vagy bánatpénzzel) váltja meg, az ily ígéret őt nem kötelezi.

A jegyes tehát szabadon köthet mással, mint jegyesével, házasságot, még ennek legközelebbi rokonával is.

De ha így a törvény megóvjá is a jegyeseket attól, hogy pusztá ígéletük szerencsétlen házasságba sodorja őket, azt már nem engedi, hogy valaki könnyelmű házassági ígélettel mást vagyonában megkárosítson. Ezért az a jegyes, a kinek hibáján mult a házasság elmaradása (akár mert alapos ok nélkül visszalépett, akár mert a másiknak a visszalépésre alapos okot szolgáltatott), köteles mind azt a kárt megtéríteni, a mit a másik jegyes vagy rokonai a házasság céljaira (pl. kelengyére, lakásra, lakodalomra) fordított okszerű költségek folytán szenvedtek. — Erre a kártérítésre persze csak az kötelezhető, a ki megfontolt, szabad elhatározásra képes; ezért kiskorúak, gyengeelméjűek és siketnémák eljegyzésének csak akkor lesz ez a hatása, ha abba törvényes képviselőjük (atyjuk, gyámjuk) beleegyezett.

Jegyesek sokszor kapnak egymástól vagy egymás rokonaitól ajándékot jövő frigyük reményében, vagy az eljegyzés jeléül (jegygyűrűt, nászajándékot). Nem volna méltányos, hogy az a jegyes, a kinek hibájából maradt el a házasság, az ilyen ajándékot megtarthassa; a vétkes jegyes tehát a kapott ajándékot visszaadni, vagy ha már nincs meg, értékét megtéríteni tartozik (a mennyire azzal vagyona gyarapo-

dott); s ha csak ígérték neki az ajándékot, azt követelnie nem lehet. A vétlen jegyes azonban a kapott ajándékot megtarthatja, a nyert ajándékozási ígéretet behajthatja.

Ezek a vagyoni igények olyanok, a melyeket csakis a sértett jegyes vagy rokon személyesen érvényesíthet: másra azokat át nem ruházhatja, még örököseire sem szállnak át, csakis akkor, ha a jogosult már megindította a pert és ezzel komoly jelét adta annak, hogy követelését érvényesíteni akarja.

S minthogy ilyen kényeskérdéseket sokáig függőben tartani nem szabad, a kártérítési vagy ajándék-visszakövetelő pert csak egy év alatt lehet megindítani a visszalépés napjától számítva. Azontul az igény elévült.

ELSŐ FEJEZET.

Kik köthetnek házasságot?

3. §. Házassági akadályok és felmentések.¹

Házasságot csak az köthet, kinek törvényes *házassági akadály* nem áll útjában.

Minden házassági akadálynak egyformán az a hatása, hogy a házasságkötés gátjául szolgál; vagyis: az anyakönyvvezetőnek nem szabad elrendelni a kihirdetést, a polgári tisztviselőnek nem szabad közreműködnie a házasságkötésnél, míg házassági akadályról tudomása van vagy lehetne kellő óvatosság mellett. Ha vétkeesen vagy gondatlanságból megteszi, súlyos büntetés éri, valamint a házassulókat is, a kik tudva a törvény ellenére cselekedeznek.

Némely házassági akadály e mellett oly súlyos természetű, hogy az annak ellenére kötött frigy érvénytelen: semmis vagy megtámadható (lásd 12. §.). Ezek az u. n. *bontó* vagy érvénytelenítő akadályok s ezek megszegése súlyosabb büntetéssel is jár.

A csekélyebb jelentőségű esetekben az akadályok ellenére kötött házasság érvényes ugyan, de a fent említett büntetéseket mégis maga után vonja. Ezek a *tiltó* akadályok (házassági tilalmak).

---

¹ H. T. II. fejezet. Utasítás 7—19. §.

Némely akadály elháríthatatlan; másokat az egyes esetekben *felmentés* (dispensatio) útján a király vagy az igazságügyminiszter elenyésztethet. Az alábbiakban részletesen lesz szó a házassági akadályok elhárítása módjáról s a felmentésekről; itt csak a felmentési kérvények általános kellékeit foglaljuk össze.

A felmentést rendszerint a házasság megkötése, sőt a kihirdetés előtt kell kérni, mert a nélkül az anyakönyvvezető nem rendelheti el a kihirdetést. Ha azonban valamely házassági akadály elkerülte volna a házasulók és a polgári tisztviselő figyelmét s a házasságot felmentés nélkül kötötték meg, akkor utólagos felmentésért lehet folyamodni, a fejletlen korban és a rokonság akadályánál az érvénytelenség megszüntetése és a büntetés elengedése céljából, a többi tilalmaknál pedig csupán a büntetés elengedése végett.

A felmentési kérvényt mindenkor az igazságügyminisztériumhoz kell beadni. A kérvényt a felmentést kérő házasuló (ha az akadály mindkettőt éri, pl. rokonság, sógorság esetén, mind a kettő) két tanu előttemezése mellett sajátkezüleg írja alá; ha a folyamodó kiskoru, a kérvényt az atya vagy gyám is lássa el aláírásával. A kiskoru felmentést kérő részére szükséges beleegyezéseket s esetleg gyámhatósági jóváhagyást (4. §. 3. pont) mindenestre csatolni kell s ha a beleegyezést gyám vagy gondnok adta, ennek kinevezési okiratát (rendelvényét) is. Szükséges a felmentendő (vagy felmentendők) születési bizonyítványa; s ha a felmentést kérő férfi katona vagy katonaköteles, mindenesetre annak kimutatása

is, hogy a házasság katonai szempontból nem ütközik akadályba (l. alább 5. §. 9. pont).

A felmentési kérvényre ivenkint 50 kros bélyeg jár; a mellékletekre ivenkint 15 kr, kivéve, ha a mellékelt okmányon már 15 kr-nyi vagy ennél magasabb értékű (magyar vagy osztrák okirati) bélyegjegy van.¹

Az egyes házassági akadályokat a következő §-okban tárgyaljuk. Csak annyit bocsátunk előre, hogy a *valláskülönbség* a házassági törvény óta — legalább ha a vőlegény magyar állampolgár — többé nem házassági akadály; ezért különböző keresztény felekezetű, vagy keresztény és izraelita vallásu felek egymással avagy pedig vallásfelekezeten kívül állók (felekezetenkívüliek) mindezekkel akadálytalanul egybeházasodhatnak. Erőtlenek a különböző egyházak által felállított más akadályok és tilalmak is, ha csak a törvény ilyenekül külön el nem ismeri őket (egyházi rend, 5. §. 8. pont).

4. §. *Bontó vagy érvénytelenítő akadályok.*

Bontó akadály mellett nemcsak tilos házasságot kötni, hanem a tilalom ellenére kötött házasság egyuttal *érvénytelen* is. Ezenfelül az a polgári tisztviselő, a ki tudja, hogy a házasulók közt bontó akadály áll fenn és házasságuk megkötésénél mégis eljár, büntett miatt 3 évig terjedhető börtönnel és viselt hivatala elvesz-

¹ Felmentések dolgában részletes utbaigazítást nyújt dr. Gaár Vilmosnak „Utmutató házassági ügyekben felmentések és tanusítványok megszerzésére“ című műve, megjelent Grill K.-nál ára 60 kr.

tésével, — ha pedig nem tudva, csak gondatlanságból járt el a törvény ellenére, vétség miatt 6 hónapig terjedhető fogházzal bünhődik. Az a házasuló fél pedig, a ki tud a bontó akadályról, de azt elhallgatja, vagy a másikat megtéveszti s úgy köti meg a házasságot, ha a házasság e miatt érvénytelenné válik: a másik fél kérelmére családi állás ellen való büntett miatt 2 évig terjedhető börtönnel büntetendő. Ha pedig a házasság nem válik is érvénytelenné (mert meg nem támadtak), vagy a sértett fél nem tett indítványt a büntető eljárásra, avagy, ha mindkét házasuló fél vétkes: úgy annak, a ki az akadály ellenére tudva kötött házasságot, *vétség* miatt büntetése 3 hónapig terjedhető fogház és 500 frtig terjedhető pénzbüntetés lesz. Kettős házasság büntette esetén (alább 5. pont) a büntetés szigorubb: a polgári tisztviselőre 5 évig, a bűnös házasulókra pedig 3 évig (megtévesztés esetén a megtévesztőre szintén 5 évig) terjedhető börtön, még pedig akkor is, ha a sértett fél nem kéri az eljárást.¹

A fent leírt büntetések érik a polgári tisztviselőt akkor is, ha nincs ugyan házassági akadály, de az egyik házasfél a *szabad beleegyezést kizáró valamely körülmény*, vagyis kényszer, tévedés vagy megtévesztés hatása alatt áll s ezt a polgári tisztviselő tudta vagy tudnia kellett volna; valamint a fentírt büntetés sújtja azt a házasulót is, a ki tudta, hogy a másik ily körülmény hatása alatt áll, mégis meg-

¹ Büntető törvénykönyv (1878: V. t.-czikk) 252—253., 255—257. §. — H. T. VIII. fejezet.

köti a házasságot. (A szabad beleegyezést kizáró körülmények részletes felsorolását l. a 14. §-ban).

Az egyes bontó akadályok a következők:

1. **Cselekvőképtelenség.** (H. T. 6. §.) Nem házasodhatnak, a kiből hiányzik az akaró és az elhatározó képesség. Ezért nem köthetnek házasságot: *a)* a 12 évnél fiatalabb gyermekek; *b)* azok, a kik elmebetegség miatt, vagy egyéb okból (pl. ittasság, eszméletlenség, hipnotikus állapot stb.) eszük használatától meg vannak fosztva, míg ez az állapotuk tart; *c)* a kik mint elmebetegek vagy magukat jelekkel megértetni nem tudó siketnémák gondnokság alatt állanak (akkor is, ha a házasságkötéskor tényleg meggyógyultak volna vagy közlési képességüket visszanyerték is, a míg a gondnokság bírói határozattal megszüntetve nincs), vagy ha e miatt gondnokság alá helyezésük kiskorúságuk alatt előzetesen elrendeltetett avagy kiskorúságuk ez okból meghosszabbított. — Ez akadály alól felmentés nincs.

2. **Fejletlen kor.** (H. T. 7. §.) Testi és szellemi éretlenségük miatt nem köthetnek házasságot a 12 éven felüli *fejletlen korúak* sem. még pedig férfiak 18, nők 16 éves korukig. Az ilyeneknek azonban az igazságügyminiszter felmentést adhat; ha az illető szabályszerű kérvényében (l. fent 3. §.) hatósági orvos¹ bizonyítványával igazolja, hogy a házasság-

¹ Hatósági orvos: az olyan állami, törvényhatósági vagy községi orvos, a ki hivatalos esküt tett; ilyen a községi vagy körorvos (kerületi orvos), járásorvos, városi vagy megyei tiszti orvos. Az 50 kr. bélyegű bizonyítványt az orvos pecsétjével is el kell látni.

kötésre szükséges testi és szellemi fejlettséget elérte. Férfiak ily felmentést csak kivételesen és csupán akkor nyernek, ha katonai nősülési engedélyük van. (I. 5. §. 9. pont).

3. **Beleegyezés hiánya.** (H. T. 3—10. §.) Kiskoru házasságának érvényességéhez törvényes képviselőjének, szülőjének s esetleg a gyámhatóságnak beleegyezése, illetőleg jóváhagyása szükséges.

Kiskorúak a 24 éven alul lévők, kivéve, a kiket a gyámhatóság előbb nagykorusított s a leányokat, kik 24 éves koruk előtt férjhezmentek, mert a leányt a férjhezmenetel mindig nagykorusítja. Kiskorúak azok is, a kiknek a kiskorúságát a bíróság 24. évükön túl meghosszabbította.

Nagykorusítható, a ki 18 éves elmúlt, ha ügyeinek vitelére meg van a kellő érettsége. A 20 éven felüli kiskoru az által is nagykoruvá válik, ha az atyai hatalmat gyakorló atyja a kiskorúnak vagyonát szabad rendelkezésére bocsátja vagy beleegyezik abba, hogy a kiskoru önálló háztartást alapítson; mindkét esetben a gyámhatóság jóváhagyása szükséges.¹

Kinek a beleegyezése szükséges?

Mindenekelőtt a *törvényes képviselő* beleegyezése. Törvényes képviselője a kiskorúnak az apa, kivéve, ha az apát a hatóság az apai hatalomtól felfüggesztette vagy megfosztotta

¹ A gyámhatósági engedéllyel folytatott önálló iparüzés a házassági törvény szempontjából nem nagykorusít.

s helyébe gyámot rendelt; akkor ez a gyám a törvényes képviselő.

Ha az apa nem él, akkor rendszerint az anya, mint természetes és törvényes gyám képviseli kiskoru gyermekét; kivéve, ha az apa végrendeletében gyámot nevezett vagy az anya nem akarja a gyámságot viselni, avagy más okból (pl. mert a hatóság a gyámságtól megfosztotta) a gyámságot nem viselheti. Mindez esetekben a gyámhatóság által kinevezett és gyámi rendelvénnyel ellátott gyám a törvényes képviselő. Törvénytelen gyermek képviselője az anya; ha pedig az anya is még kiskoru vagy a gyámhatóság őt elmozdította, a kirendelt gyám.

Ezek szerint lehetséges, hogy a kiskorúnak, noha apja vagy anyja él, még sem a szülő a törvényes képviselője. Az ilyen esetekben azt kívánja a törvény, hogy a gyám mellett a *beleegyezésre jogosult szülő* is beleegyezését adja, még pedig úgy, hogy 20 éven aluli kiskorúak házassága e szülői beleegyezés nélkül érvénytelen (bontó akadály), 20 éven felülieké pedig tilos, vagyis érvényes, de büntetendő (tiltó akadály).

Beleegyezésre jogosult szülő pedig elsősorban megint az apa. Ha tehát ő nem is képviselője a gyermeknek (pl. mert fel van függesztve az atyai hatalom gyakorlásától), akkor is a gyám mellett szükséges egyúttal az ő beleegyezése; kivéve, ha a hatóság jogerősen végleg megfosztotta őt az atyai hatalomtól (még pedig nem csupán vagyonkezelés miatt, hanem személyi okokból). Ilyenkor az atya helyébe az anya lép; kivéve persze, ha ő is meg volna

fosztva a gyámságtól, mert az atyai hatatomtól vagy a gyámságtól megfosztott szülőt nem létezőnek kell tekinteni.

Nem létezőnek kell tekinteni azt a szülőt is, a ki testi vagy elmebeli fogyatkozás (pl. eszméletlenséggel járó hosszas betegség, elmebaj) vagy távollét miatt nem adhatja meg a beleegyezést; s akkor a másik szülő lép helyébe; de ezt megelőzőleg az árvaszéknél kérni kell annak a megállapítását, hogy az elsősorban jogosult szülő tartósan gátolva van.

Törvénytelen gyermeknél a gyám mellett beleegyezésre jogosult az anya (kivéve, ha a fentiek szerint nem létezőnek kell tekinteni).

Ha a szülők birói ítélettel ágytól és asztaltól vannak elválasztva vagy házasságuk végleg fel van bontva, úgy elsősorban mindegyik szülő arra a gyermekre nézve jogosult a beleegyezésre, a melyik a birói ítélet vagy gyámhatósági határozat folytán az ő gondviselése alatt áll; s csak másodsorban (ha ez a szülő elveszti jogosultságát, mert a fentiek szerint nem létezőnek kell tekinteni,) száll át e jog a másik szülőre.

Örökbeadott gyermekre nézve a beleegyezést nem a vér szerinti, hanem az örökbefogadó szülő adja meg.

Ha akár a törvényes képviselő, akár a szülő nem akarna beleegyezni a gyermek házasságába, a kiskoru az árvaszékhez fordulhatik, s ez, ha a kiskoru meghallgatása után a házasságot a kiskoru érdekeivel megegyezőnek itéli, saját beleegyezésével pótolhatja a hiányzó beleegyezést.

Még egy esetben jár közben az árvaszék

ha ugyanis a husz évnél fiatalabb gyermeknek se apja, se anyja nem él vagy egyikük se jogosult a beleegyezésre, úgy a gyám beleegyezése mellett szükséges még az árvaszék jóváhagyása is. Ez a jóváhagyás ilyenkor csak az esetben fölösleges, ha a gyermek nagyapja a gyám, mert a nagyapáról feltehető, hogy szülő módjára viseli szíven a gyermek érdekeit. Ha az árvaszék nem adja meg a beleegyezést vagy jóváhagyást, felebbezni lehet a közigazgatási bizottsághoz és végső fokon a belügyminiszterhez.

A szükséges beleegyezéseket — bár személyesen szóval is ki lehet jelenteni — legcélszerűbb írásba foglalni (blanketták az anyakönyvi hivatalokban kaphatók), sajátkezű aláírással és két tanu-előtte megegyezéssel ellátni. A beleegyezésben mind a két jegyes nevét ki kell tenni. A beleegyezés bélyegmentes, csak ha bélyegköteles (pl. felmentési) kérvényhez melléklék, kell rá 15 kros mellékleti bélyeg.

Példák. 1. Beke Anna 15 éves leány férjhez akar menni. Apja évek óta eltűnt, állítólag Amerikába költözött. Anyja él, de nem ő a gyám, hanem Beke István, a nagyapa. — Beleegyezés kell: Beke István gyám és az anya részéről, az árvaszéknél azonkívül meg kell állapítani, hogy az apa gátolva van. Minthogy a leány fejletlen koru, az igazságügyminiszteriumtól felmentést is kell kérni. A kérvényhez mellékelni kell a két beleegyezést, az árvaszéki megállapító végzést, Beke István gyámi rendelvénnyét és a többi kelléket (l. 4. §. 2. pont a.).

2. Ha az előbbi példában az anya sem él, úgy elég a nagyapa = gyám beleegyezése. Ha azonban Beke István a leánynak nem nagyapja, hanem csak nagybátyja, úgy Beke István beleegyezéséhez —

szülő nem létében — az árvaszék jóváhagyását is meg kell szerezni s a felmentési kérvényhez azt is mellékelni.

3. Ha Beke Anna nem 15 éves, hanem 20-on felül van (24-ig), úgy (eltekintve attól, hogy nem kell a fejletlen kor alól való felmentés) még ha apja, anyja nincs is, elég a gyámi beleegyezés (akkor is, ha a gyám nem a nagyapja) s gyámhatósági jóváhagyásra nincs szükség.

4. Simon Imre 19 éves házasuló apja tékozlás miatt gondnokság alatt áll s az atyai hatalomtól fel van függesztve; anyja nem él. Gyámja: testvérbátyja, Simon István. Szükséges: a gyám és az apa beleegyezése. Ha az apa végleg meg van fosztva az apai hatalomtól, úgy a gyámi beleegyezésen felül gyámhatósági jóváhagyás is szükséges (ha a fiu 20 éves elmúlt volna, akkor ez sem kellene.) Simon Imrének ezenfelül katonai nősülési engedélyt is kell szereznie (5. §. 9. pont).

4. Rokonság és sógorság. (H. T. 11. §.)
A természetes vérbeli kapcsolat s az ahhoz fűződő erkölcsi és társadalmi tekintetek tiltják közel rokonok és sógorok házasságát. Ez okból nem köthetnek egymással érvényes házasságot:

a) vérrokonok egyenes ágon (szülő, nagyszülő stb. a gyermekével, unokájával stb).;

b) testvérek (féltestvérek sem);

c) testvér testvérének vérszerinti leszármazójával (nagybátya az unokahugával, nagynéne az unokaöccsével vagy ezeknek gyermekével);

d) az egyik házastárs a másik házastársnak egyenes ágbeli vérrokonával, a házasság megszűnése vagy érvénytelenné nyilváníttása után sem (férj a meghalt vagy elvált felesége

anyjával, leányával — ki neki mostoha-leánya — stb.); de a sógorság többi fokozatai nem gátolják a házasságot (így pl. valaki elveheti a meghalt vagy elvált felesége nővérét).

Az *a)*, *b)* és *d)* alatt felsorolt rokonsági és sógorsági akadályok alól nincs helye felmentésnek. A *c)* alatt említett rokonsági fokozat alól (nagybátya és unokahuga, nagynéne és unokaöcsese) a király az igazságügyminiszter előterjesztésére felmentést adhat. A kérvényhez az általános kellékeken felül csatolni kell: a közös szülők, illetőleg nagyszülők születési bizonyítványait is, avagy hiteles családfát, mely a házasulók rokonsági összeköttetését kimutatja; ezenkívül hatósági orvos bizonyítványával kell igazolni, hogy úgy a felmentést kérők, valamint életben levő szülők egészségesek és átörökölhető betegségben vagy testi-lelki fogyatkozásban nem szenvednek. A királyi felmentésre csak azok számíthatnak, a kik kérelmüket kellően megokolják, ha e mellett a házasulók közt oly feltűnő különbség nincs, a mely a házasság természetes céljainak betöltését akadályozná.

Ezenfelül tilos egymással házasságot kötni az elsőfoku unokatestvéreknek (testvérek gyermekeinek) lásd 5. §. 3. pont. E tiltó akadály alól a felmentés lehetséges.

A rokonsági akadály a leírt terjedelemben nemcsak törvényes rokonok közt, hanem olyanok közt is fennáll, a kik törvénytelen születés révén bár, de vér szerint kapcsolatban vannak egymással. Az oly rokonság is számít, a melyet csak az egyik szülő közössége közvetít (félvérü rokonság).

Példák. *) 1. *A rokonságra.* Balog Andrásnak első házasságából maradt egy fia: Péter és egy leánya: Éva; második házasságából pedig egy fia: Imre. Balog Péternek törvénytelen ágyból, Szabó Mária nevű hajadontól született egy fia: Szabó István, a ki később megházasodván, Juliska nevű leánya született. A nevezett Balog Péter is megházasodott fiatalkori botlása után és két törvényes gyermeke lett: Ilona és Elemér. Balog Péter öccsének, Imrének Mária nevű leánya van, a ki Fehér Elekhez ment feleségül, de korán özvegységre maradt fiával: Fehér Endrével.

Már most ebben a családban a következő rokonsági akadályok állanak elő:

Balog Elemér a nagynénjét, Balog Évát, csakis királyi felmentés alapján vehetné el, szintugy Szabó István is, mert ez, bár törvénytelen rokonság révén, szintén unokaöccse Évának. S ha netán Balog Évának kedve támadna magát a féltestvére, Balog Imre unokájával, az ifjú Fehér Endrével elvétetni, ezt is csak királyi felmentéssel tehetné, bár valószínű, hogy e felmentést — a feltehető nagy kor-különbség miatt — nem kapja meg.

Balog Imre özvegységre jutván, csak királyi felmentéssel veheti el féltestvére leányát, Ilonát; de még Szabó Juliska is csak ily felmentés után lehetne a felesége, mert ez a leány Balog Imre féltestvérének, Péternek, bár törvénytelen nemzésből származó unokája.

Balog Elemér és özv. Fehér Elekné apáik után elsőfoku unokatestvérek lévén, csak miniszteri felmentéssel házasodhatnak egybe; míg Fehér Endre már felmentés nélkül is elveheti akár Balog Ilonát, akár Szabó Juliskát, mert bárezenek ő (másod-) unokatestvérük, de már a szülők nem voltak testvérek.

---

*) Legjobb, ha az olvasó a példákban leírt családfákat magának könnyebb eligazodás kedvéért lerajzolja.

2. *A sógorságra.* Özv. Fehér Istvánné leánya: Mária, kétszer ment férjhez: első férje, Kada Imre, kitől Zsuzsika nevű leánya maradt, meghalt; most második férje Szabó Péter. Özv. Fehér Istvánné másik leánya, Irma, még hajadon.

Ha ezek közül Szabó Péter a feleségétől (Fehér Máriától) elválik és újból házasodni akar: nem veheti el feleségül sem volt anyósát, özv. Fehér Istvánnét, sem pedig Kada Zsuzsikát, a volt feleségének első házasságabeli leányát; de elvehetné Fehér Irmát, a volt felesége testvérhugát. Még ha pl. a Szabó Péter és Fehér Mária házassága érvénytelen lett volna is (pl. mert Szabó kiskorú volt és apja beleegyezése nélkül házasodott, s a házasságot ezért érvénytelenítették), akkor is fennmaradnak ránézve az imént említett sógorsági akadályok.

5. **Fennálló házasság.** (H. T. 12. §.) A monogam házasság védelmére mondja ki a törvény, hogy addig nem lehet új házasságot kötni, míg a korábbi házasság meg nem szűnt. Vagyis, míg a másik házastárs meg nem halt, vagy bírósággal holtta nyilvánítva nem lett, vagy míg a házasság bírói ítélettel felbontva nincsen. A korábbi *érvényes* (vagy bár megtámadható, de még nem érvénytelenített) házasság fennállása alatt kötött új házasság *semmis*, és a *ketts házasság* (bigamia) szigorú büntetése alá esik; ha pedig a korábbi házasság volt valamely oknál fogva *semmis* (l. alább a 13. §-t), akkor az a mellett kötött újabb házasság *érvényes* ugyan, de tilos (5. §. 5. pont). Felmentésnek ez akadály alól helye nincs.

6. **Hitves-ölés.** (H. T. 13. §.) Nem köthetnek egymással házasságot az oly bűntársak, a kik közül az egyik a másikkal egyetértve,

egyikük házastársának élete ellen tört. Ez alól nincs felmentés, az ennek ellenére kötött házasság mindenesetre semmis. (Lásd még alább az 5. §. 6. pontját is).

5. §. Tiltó akadályok (házassági tilalmak).

Tiltó akadály mellett sem szabad ugyan házasságot kötni; de ha a házasságot a tilalom ellenére mégis megkötik, a házasság teljesen érvényes marad: csak büntetés éri a polgári tisztviselőt és a feleket a törvény megsértése miatt. Még pedig: a polgári tisztviselő, a ki tud a tiltó akadályról, s annak ellenére mégis eljár a házasságkötésnél, vétség miatt 6 hónapig terjedhető fogházzal és viselt hivatala elvesztésével bünhődik. Ha csak gondatlanul járt el a polgári tisztviselő, vagyis ha az akadályról tudnia kellett volna, bár nem tudott róla, — büntetése 500 forintig terjedhető pénzbüntetés lesz, s ily gondatlanság ismétlése esetén viselt hivatalának elvesztése szintén kimondható. — A házasuló félre pedig, a ki a tilalom ellenére s azt tudva házasodik, vétség miatt 3 hónapig terjedhető fogház és pénzbüntetés 500 forintig járul. — A katonai nősülési szabályok megsértéséről a véderőtörvény másképp intézkedik. (L. alább 9. pont.)

Az egyes házassági tilalmak a következők:

1. A cselekvőképesség kisebbfokú hiányai. (H. T. 14. §.) Tilos házasságot kötni annak, a ki bár gondnokság alá helyezve még nincsen, de a ki ellen elmebetegség vagy a jelekkel való megértést is gátló siketnemaság okából gondnokság alá helyező eljárás van folyamatban; de csak akkor, ha ezenfelül a)

részére a gyámhatóság már ideiglenes gondnokot rendelt: vagy *b)* ellene zárlatot rendelték el; vagy *c)* a gondnokság alá helyezés még nem jogerős ítélettel (pl. csak elsőbíróságilag) ki van mondva. Mindez esetekben azért tilos a házasságkötés, mert e tények mellett közel áll annak lehetősége, hogy az illető máris cselekvőképtelen vagy cselekvőképtelensége (l. fent 4. §. 1.pont) csakugyan be fog állani.

2. Beleegyezés hiánya. (H. T. 15., 16. §.)

Fent a 4. §. 3. pontjában a kiskorúak részére szükséges beleegyezésről volt szó, melynek hiányában a házasság érvénytelen. Már ott említettük, hogy a 20 éven felüli kiskorú házasságához, ha gyámja bele is egyezett, a jogosult szülő beleegyezése szintén szükséges ugyan, de ha nincs meg, azért a házasság nem érvénytelen, csak tilos vagyis büntetendő.

Nagykorúak közül csak azoknak van szükségük gondnokuk beleegyezésére, a kik mint gyengeelméjűek vagy magukat jelekkel megértetni tudó sikeknémák állanak gondnokság alatt; ha a gondnok ellenkezik, itt is az árvaszék segíthet beleegyezésével. A gondnokság más eseteiben (a melyeket itt és fent 4. §. 1. pontban nem említettünk), pl. tékozlás, börtönbüntetés miatt elrendelt gondnokságnál a gondnok beleegyezésére nincsen szükség, minthogy az e fajta gondnokság a gondnokoltak nem személyét, hanem csak vagyonát érinti.

3. Unokatestvéri viszony. (H. T. 17. §.)

Rokonság miatt tilos a házasság elsőfokú unokatestvérek, vagyis testvérek gyermekei

közt. A kiknek csak a nagyszülők voltak testvérek (másodunokatestvérek), akadálytalanul, felmentés nélkül egybeházasodhatnak. De elsőfoku unokatestvéreknek is felmentést adhat az igazságügyminiszter; a kérvényt mindkét unokatestvérnek alá kell írnia és szülőik születési bizonyítványával, vagy hiteles családfával igazolni a rokonsági kapcsolatot. (E mellett természetesen csatolni kell a szükséges szülői vagy gyámi beleegyezést is.) — Csak az u. n. kettős unokatestvéreknek (két testvérpár gyermekeinek) kell hatósági orvosi bizonyítvánnyal tanusítaniok, hogy házasságuk nem fog átörökíthető családi bajok továbbterjedésére okul szolgálni.

Példa: Két testvér: Farkas Imre és Farkas Ilona közül Imre feleségül veszi Fazekas Máriát, Ilona pedig férjhez megy Fazekas Mária testvérbátyjához, Fazekas Gézához. Ha Farkas Imrének fia születik: Farkas László, — Fazekas Gézának pedig leánya: Fazekas Emma, ez a két gyermek, mint kétszeres unokatestvér, csak úgy kaphat házassági felmentést, ha a fentemlített orvosi bizonyítványt tudják fölmutatni.

4. **Örökbefogadás, gyámság.** (H. T. 18. 19. §.) Vannak oly polgári jogviszonyok, melyeket bár nem a vér köteléke fűz együvé, mégis a rokonsághoz hasonló oly szoros életközösségbe vonják az érdekelteket, hogy a köztük való házasságkötés nem volna az általános erkölcsi fogalmakkal megegyeztethető. Ilyen első sorban az *örökbefogadás* (gyermekké fogadás).

Ezért tilos a házasságkötés a) az örökbefogadó és örökbefogadott, valamint ennek volt házastársa között; valamint az örökbefoga-

dott és az örökbefogadónak volt házastársa között.

Ily akadálnak persze nem akármilyen házhoz fogadás, hanem csak az az örökbefogadás számít, mely kormányhatóságilag jóváhagyott szerződésen alapul s ez is csak addig, míg az örökbefogadás hasonló módon felbontva nincs. Ezt az *a)* alatt irt akadályt másként, mint az örökbefogadó szerződés felbontásával, nem is lehet elhárítani.

b) Hasonlókép tilos a házasság az örökbefogadó és az örökbefogadottnak a vérszerinti leszármazója (gyermek, unokája), valamint ennek volt házastársa között; ugyszintén az örökbefogadott vérszerinti leszármazója és az örökbefogadónak volt házastársa között.

Ez a *b)* alatt irt tilalom is csak addig áll fenn, míg az örökbefogadás felbontva nincs, de az örökbefogadás felbontásán kívül igazságügyminiszteri felmentéssel is elhárítható. A fölmentési kérvényhez az általános kellékeken felül (3. §.) az örökbefogadási szerződést kell csatolni.

Az olyan örökbefogadásból azonban, melynél a vérszerinti apa az atyai hatalmat, vagy a vérszerinti anya a gyámságot magának tartotta fenn: semmiféle tiltó akadály nem származik, mert az így örökbeadott gyermek nem jut az örökbefogadóval szemben gyermeki függő helyzetbe.

Példák: *a)* Balla Gábor örökbefogadta Geréb Eleket és Fehér Máriát, két egymáshoz idegen gyermeket. E két örökbe vett gyermek egymással egybeházasodhatik. De pl. Balla Gábor nem veheti feleségül a fogadott leányát; vagy ha Geréb Elek

a feleségétől elválík, Balla Gábor ezt az asszonyt nem veheti el (csak ha már az örökbefogadáskor is el volt választva az urától); valamint Geréb Elek se vehetné el az örökbefogadó apja halála után ennek özvegyét *b)* Továbbá ha Geréb Eleknek leánya van, ez nem lehet a Balla Gábor feleségévé; de még a Geréb Elek menyje (Geréb Elek fiának az özvegye) sem, valamint a Geréb Elek fia se vehetné el a Balla Gábor özvegy vagy elvált feleségét, (ha csak az asszony nem akkor vált már el Balla Gábortól, mielőtt ez Geréb Eleket örökbefogadta).

Mindez esetekben úgy lehet segíteni, hogy a felek az igazságügyminisztertől kieszközlík a Balla Gábor és Geréb Elek közti örökbefogadási szerződés megszüntetését (l. Gaár, Az örökbefogadásról, e gyűjtemény II. füzeté). A *b)* alatt felsorolt esetekben a miniszter felmentést is adhat.

A *gyámság* szintén házassági tilalmat állapít meg a gyám, valamint annak leszármazója és a gyámolt között, míg a gyámsági viszony tart. E tilalom alól nincs felmentés, de a gyám kérheti más gyámnak a kinevezését, s akkor az akadály megszűnik; valamint akkor is, ha a gyámgyermek a gyámság alól felszabadul.

5. **Semmis házasság. Holtányilvánítás.** (H. T. 21—22. §.) *a)* A *semmis* házasság (l. alább 13. §.) végeredményében olyan, mintha meg se kötődtek volna; ha tehát valaki, a kinek a házassága semmis, újra megházasodnék, kettős házasságot nem követ el. Mégis, bárha semmis házasságban él, nem szabad neki addig újra házasodni, míg a korábbi semmis házasság érvénytelensége jogerős ítélettel kimondva nincs; mivelhogy senkinek sem szabad magának itélnie házassága érvényességéről, hanem be kell várnia a bíró döntését, mert a fél eset-

leg tévedésből semmisnek tarthatná az érvényes házasságot is s így könnyen kettős házasságra ragadtatná magát.

b) Ha az eltűnt házastársat biróilag holtánnyilvánítták (l. alább 66. l.), a másik házasságban új házasságot szabad kötnie, noha megtörténhetik, hogy a holtánnyilvánított még életben van. Ezt az engedélyt megadja a törvény, mert nem akarja a honmaradt házasságot kellelően sokáig függőben tartani. A bíróság ítéletileg mondja ki a holtánnyilvánítottnak valószínű halála napját. Ha már most a másik házastárs, vagy az, ki vele új házasságra akar lépni, tudja, hogy a holtánnyilvánított életben van, s annak ellenére mégis megkötik a házasságot, ez kettős házasság és mint ilyen, semmis és büntetendő lenne. De ha csak azt tudja is valamelyik, hogy a holtánnyilvánított túlélte azt a napot, a melyet a bíróság ítéletében a halál napjául megjelölt, akkor is már tilos az új házasságot megkötni; mert meg van a veszély, hogy a holtánnyilvánított nemcsak ezt a napot élte túl, hanem még akkor, az új házasságkötés idejében is életben van. Az utóbbi esetben persze a megkötött újabb házasság nem érvénytelen, de azt, a ki a tilalom ellen cselekedett, büntetés éri.

6. Házasságtörés. Büntett. (H. T. 20., 23. §.)

Ha a bíróság valamely házasságot *házasságtörés* miatt bont fel, a felbontó ítéletben a vétkes házastársat eltiltja a büntársával való házasságkötéstől (kötelekbe, ligába vetés). Az ily biróitilalomellenére kötött házasság érvényes ugyan, de büntetendő. A tilalmat azonban a

királynak az igazságügyminiszter útján adott felmentése feloldhatja.

Fent (4. §. 6. pontjában) mondtuk, hogy hitvesölő bűntársak házassága semmis. De ezenfelül *tilos* a köteles házastársi kegyelet szempontjából házasságot kötnie az egyik házastársnak azzal is, a ki a másik házastárson elkövetett gyilkosság, szándékos emberölés vagy ezeknek kísérlete miatt, mint tettes, vagy részes elítéltetett, akkor is, ha az ítélet még nem jogerős. (Pl. az özvegy nőnek tilos férje gyilkosához feleségül menni, ha a gyilkosságban mi része, arról előzetes tudomása nem volt is, mihelyt a gyilkost az első bírói ítélet bűnösnek mondta ki.) Ez esetben, ha t. i. a merénylő a másikkal nem egyetértőleg cselekedett, a tilalom ellenére kötött házasság érvényes ugyan, de büntetendő. Egyébként e tilalom alól is adhat a király az igazságügyminiszterelőterjesztésére felmentést.

7. Várakozási idő (gyászév, H. T. 24. §.). A özvegy vagy elvált nőnek férje halála vagy a felbontó perbeli curiai ítélet keltének napjától számítva tiz hónapig nem szabad új házasságra lépnie. Ugyanez a tilalom éri azt a nőt is, a kinek házasságát érvénytelené nyilvánították, az érvénytelenítő curiai ítélet keltének napjától tiz hónapig. E tilalom oka nem annyira a hitvesi kegyeletben, mint inkább az esetleges utószülött gyermek családi állásának biztosításában rejlik. A házasság megszűntétől számított tiz hónapon belül született gyermek ugyanis még a volt férj törvényes gyermekének számít; viszont az új házasság kötésétől 6 hónapon tul született gyermek

már az új férj gyermekének tekintendő; úgy, hogy ha e két időszak részben fedné egymást, vérkeverés származnék, vagyis nem lehetne tudni, vajjon a gyermek az előbbi vagy az új férj gyermeke-e?

A gyászév tilalmának ebből a céljából következik, hogy ott, ahol ily vérkeverés (vagyis az utószülött családi állásának bizonytalansága) nem állhat elő, a tilalom is megszűnik. Így elhárul ez az akadály, ha a nő a házasság megszűnése után szült; a szülés után azonnal férjhez mehet, mert a gyermek származása többé nem lehet kétséges. A tilalom továbbá nem áll be abban az esetben, ha az előző házasság akár a férjnek, akár a feleségnek nemi tehetetlensége (impotentiája) miatt lett érvénytelenre nyilvánítva (l. alább 19. §.), mert ily esetben kizártnak tekinthető, hogy a házasságból gyermek származzék.

A várakozási idő akadályát alól az igazságügyminiszter adhat felmentést. A kérvényhez csatolni kell a házassági anyakönyvi kivonatot s a férj halotti anyakönyvi kivonatát, illetőleg a házasság felbontását vagy érvénytelenítését kimondó mindhárom bírósági (törvényszéki, táblai és curiai) ítéletet. Ezenkívül hatósági orvos bizonyítványával igazolni kell, hogy a nő a férj halála napját, illetőleg a curiai ítélet keltét követő $3\frac{1}{2}$ hónap után megvizsgáltatván, teherben lévőnek nem találta. A $3\frac{1}{2}$ havi időköz letelte elengedhetlen; legfeljebb akkor engedik el, ha a bírósági ítéletekben és helyhatósági bizonyítványal igazolva van, hogy a házastársak ennél hosszabb idő óta nem élnek együtt. Az, hogy a

nő tul van a fogamzó koron, nem teszi fölőselegessé az orvosi vizsgálatot, s azt legfőlebb 65 éven felüli nőknél lehet mellőzni.

8. **Egyházi rend.** (H. T. 25. §.) Tilos az egyházi felsőbbbség engedélye nélkül házasságot kötni annak, a ki egyházának szabályai szerint egyházi rend vagy fogadalom okából házasságot nem köthet.

Ide tartoznak: a római és görög katolikus felszentelt papok (a felsőbb rendek: diákon, áldozár, püspök), valamint azok a szerzetesek, a kik az ünnepélyes fogadalmat letették (jezsuiták már az egyszerű fogadalom után); hasonlókép a fogadalmat tett görög keleti szerzetesek.

Ez a tilalom az illető egyház részéről adott felmentés által hárítható el. Megszűnik a tilalom, ha az illető más oly vallásfelekezethez lép át, melynek szabályai ezt az akadályt nem ismerik, mert az elhagyott egyház szabályai őt többé nem kötelezik.

9. **Katonai nősülési szabályok.** (H. T. 26. §.) *)

A katonai nősülési tilalom alá esők két csoportra oszlanak: 4) azokra, a kik a hadköteles kort még el nem érték, vagy a kik még hadkötelesek; ezeknek a *honvédelmi mi-*

*) L. Véderőtörvény 1889. VI. tez. 50. és 61. §§.; 32500/1890. évi honv. min. szabályrendelet az engedély mellett vagy engedély nélkül való nősülhetés tekintetében; 1887. jul. 11. 3685. sz. közös hadügym. körrendelettel kiadott „Vorschrift über die Heiraten im k. u. k. Heere“; 1887. aug. 1. 6169. sz. honvéd.-min. körrendelettel kiadott nősülési szabályzat a m. kir. honvédség és a m. kir. csendőrség részére.

niszter adhat kivételes nősülési engedélyt; *B)* azokra, a kik tényleges katonai szolgálatot teljesítenek, vagy egyébként katonai hatóságok alatt állanak; ezek az illető *katonai hatóság* részéről nyerhetnek nősülési engedélyt.

A) Minden férfinak, a ki azon év vége előtt, melyben 23-ik évét betöltötte, házasodni akar, igazolnia kell, hogy nősülése a véderő szempontjából nem ütközik akadályba.

Ki kell tehát mutatni: 1. vagy azt, hogy már kiszolgált katona (ezt bizonyítja a katona könyv);* 2. vagy azt, hogy állítaskötelességének eleget tett és nem vált be (erről a sorozó járás főszolgabírája ad bizonyítványt;) 3. vagy azt, hogy hadköteles ugyan, de a honvédelmi minisztertől kivételes nősülési engedélyt kapott. A ki a harmadik korosztály, vagyis 23-ik évének betöltése után következő december 31-ét túlhaladta és besorozva nem lett, annak (hacsak az alábbi *B)* pont alá nem esik,) többé katonai szabályok nem tiltják a nősülést.

Szabadon házasodhatnak a tartalékosok és póttartalékosok is, hacsak tényleges szolgálatot nem teljesítenek.

A kivételes nősülési engedélyért a törvényhatósági (vármegyei vagy városi) köz-

---

*) A kiszolgált katonával egyenlő a tartósan szabadságolt közös hadseregbeli katona vagy honvéd, tényleges szolgálati idejének utolsó három hónapjában; a honvéd pedig ezenfelül, ha tényleges szolgálatát még a harmadik korosztályból való kilépése előtt lerőta és tartósan szabadságolva van. Ezeknek se kell nősülési engedély.

igazgatási bizottsághoz kell folyamodni (legcélszerűbben a főszolgabíró útján, 50 krnyi bélyegű kérvényben.) A kérvényhez mellékelni kell: családi értesítőt; tiszti orvosi bizonyítványt a női családtagok egészségéről és munkaképességéről; végre községi bizonyítványt azokról a körülményekről, melyek a kivételes nősülést szükségessé teszik (családi, vagyoni viszonyokról, főleg arról, vajjon a vőlegény családjában kell-e női munkaerő, vagy a menyasszony családjában van-e szükség a férfi munkaerejére?)

Ha a közigazgatási bizottság megadja az engedélyt, az iratokat a honvédelmi miniszterhez küldi fel s csak ez határoz végleg; ha pedig a közigazgatási bizottság elutasítja a kérvényt, a folyamodó 14 nap alatt a honvédelmi miniszterhez felelbezzhet. (1 frt bélyeg.) Az engedély keltétől számított egy év alatt elenyészik, ha az illető addig meg nem nősül.

B) Katonai hatósági engedély nélkül nem nősülhetnek:

a tényleges szolgálatban álló katonák (honvédek, tengerészek);

a már besorozott, de még állományba nem vett, vagyis csapathoz még be nem osztott újonczok;

tartósan szabadságolt katonák és honvédek (a kivételt lásd fent A) * jegyzet alatt;)

a helyi alkalmazásra előjegyzett nyugdíjas tisztek;

a katonai rokkantházak tagjai.

A tényleges és tartósan szabadságolt katonák kérvényüket saját csapattestükhöz, a

besorozott ujonczok a sorozó állás főszolgabírájához adják be.

Különbséget kell tenni a tisztek és a leányseg házasságai közt.

a) *A tisztek házasságai.*

Az ezredestől fölfelé a nősülési engedélyt Ő felsége a király, az alsóbb rangu tiszteknek a közös hadügyi, illetőleg a honvédelmi miniszterium adja meg; a helyi alkalmazásra előjegyzett nyugdíjas és a rokkantházi ellátásban részesülő tiszteknek pedig a hadtest. — illetőleg a honvédkerületi parancsnokság.

A kérvényhez csatolni kell: a jegyesek születési bizonyítványát; a szükséges szülői beleegyezést; nem tényleges tiszteknek a menyasszony erkölcsi bizonyítványát (tényleges tiszteknél erről az illető parancsnokság nyilatkozik;) 60 éven felüli tiszteknél a menyasszony hitelesített nyilatkozatát, mely szerint férje utáni nyugdíjigényéről (szolgálatban beálló baleset kivételével) lemond, a Magyarországon házasulni kívánó jegyeseknek továbbá nyilatkozniok kell arról is, vajjon polgárilag kötendő házasságukat lehet-e és kívánják-e egyházi megáldásban is részesíteni?

Házassági biztosíték. A tisztnek a nősülési engedély elnyerése végett bizonyos évi mellékjövedelmet (óvadékot, cautiót) kell biztosítani; még pedig a hadnagyi, főhadnagyi és századosi rangban levőknek évi 1000, a törzstiszti rangban levőknek évi 800 frtot (vezérkari tiszteknek 200 frttal többet). A ki még nincs 30 éves, annak a cautiója felével nagyobb

(vagyis hadnagytól századosig 1500, őrnagytól ezredesig 1200 frt évi mellékjövedelem).

Az engedélyért való kérvényben meg kell jelölni azt a személyt, a ki e mellékjövedelmet biztosítani fogja. A cautió tényleges biztosításának a házassági engedély megadása után kell történni. A cautiót adhatják a jegyesek együtt, vagy egyikük vagy bárki más is. A biztosítékról bíróilag vagy közjegyzőileg hitelesített *ajánlási okiratot* kell kiállítani, melyben az illető a lekötött kamat- vagy szelvényjövédelmet a házassági biztosíték céljaira engedi át. Biztosítékul szolgálhatnak kamatozó értékpapírok vagy ingatlanok.

Értékpapírok közül főleg: állampapírok, földtehermentési kötvények, záloglevelek, államilag garantált vasuti elsőbbségi kötvények; ingatlanokra bekebelezett magánkötelezvények stb.; mindezekből annyit kell letenni, hogy az utánuk tényleg kifizetett szelvény- vagy kamatjövédlemből a kívánt évi mellékjövedelem kiteljék.

Ingatlanokat bíróilag fel kell becsültetni; s a cautiónak betáblázás útján úgy kell biztosítva lenni, mint az az árvapénzek biztosítására szükséges. (Biztosítékul szolgálhatnak tehát tűzkár ellen asszekurált házak becsértékük feléig; egyéb ingatlanok becsértékük $\frac{2}{3}$ részéig, de úgy, hogy az előző terheket az értékből le kell számítani.)

A lekötött értékpapírokat, ingatlanoknál pedig a betáblázást tanúsító telekkönyvi kivonatokat és a becsüleveleket az ajánlási okmánnyal (s mindezek másolataival) együtt a hadügyi, illetőleg honvédelmi miniszteriumnál

kell bemutatni, mely az értékpapírok kötményezése (vinkulálása) után azokat az iratokkal együtt (az eredeti ajánlási okmány kivételével) visszaadja s a házassulóknak igazolványt állít ki az óvadék biztosításáról.

A cautió mindaddig lekötve marad, míg a házasság a nő halála, vagy birói teljes felbontás által meg nem szűnik, tehát a férj halála után is addig, míg a nő újból férjhez nem megy (felszabadul a cautió természetesen akkor is, ha a férj megszűnik activ tiszt lenni, vagy oly fokozatba lép át, a melyben cautió nem szükséges.) Mindaddig a cautió tőkájére senki jogot nem érvényesíthet; a kamatok pedig a házasság alatt csak mindkét házassfél által közösen, a házasság megszűntével pedig csak a nő által vállalt adósságok fejében foglalhatók le; e feltétel mellett is a kamatoknak csak legfeljebb $\frac{1}{3}$ részét lehet végrehajtás alá venni s azt is csak úgy, hogy abból legalább évi 500 frt jövedelem szabadon maradjon. Csakis a nő vagy a gyermekek élelmezése fejében lehet az egész kamatjövédelmet feltétlenül lefoglalni.

b) A legénység házasságai.

A katonai legénység (és az állományba nem vett ujonczok) házasságai hatásuk szerint kétfélék :

a) Első módozatú házasságok, melyek a feleséget és a gyermekeket kincstári lakásra s egyéb kedvezményekre jogosítják. Erre csak oly valóságos altisztek kapnak enge-

délyt. a kik a köteles időn túl tovább szolgálnak (népiesen u. n. zupások.)

b) Második módozatú házasságok, melyek ily kedvezményekkel nem járnak; erre engedélyt kaphatnak az ujczokok és a legénység többi része.

A kérvényhez csatolni kell a házassulók születési bizonyítványát, a szülői vagy gyámi beleegyezéseket, valamint a menyasszony erkölcsi és községi vagyoni bizonyítványát.

Az engedélyt az ujczoknak a hadkiegészítő parancsnokság, a többi legénységnek az illető csapattest parancsnoka adja meg.

A törvény tilalma ellenére nősülők, ha nincsenek tényleges szolgálatban, valamint a bűnrészes hivatalos közegek is kihágás miatt 30 frttól 300 frtig terjedhető pénzbüntetés alá esnek; a behajthatatlan pénzbüntetés elzárásra változik át, 10—10 frt után 1—1 nap. Ez a kihágás csak a nősüléstől számított 3 év múlva éviül el. A kik pedig tényleges szolgálatban nősülnek tilalmasan, azokat a katonai szolgálati szabályok szigorúsága éri.

J e g y z e t. *Csendőrök, pénzügyőrök házassága.*

A honvédség nősülési szabályzata a *csendőrségre* is kiterjed; vagyis a csendőrség tagjai házasságra lépés előtt szintén nősülési engedélyt tartoznak szerezni felettes hatóságuktól. Ez engedély hiánya a csendőrségre a törvény értelmében nem házassági akadály, vagyis az engedély nélkül nősülő csendőr házassága teljesen érvényes és a polgári tisztviselő törvény szerint nem is tagadhatja meg a csendőr házasságkötésénél való közreműködést, de a szolgálati szabályzat szerint a csendőrségnek az a tagja, a ki a csendőrhatóság engedélye nélkül házassodik, felette súlyos következmé-

nyeknek teszi ki magát. Ezért az anyakönyvvezető kihirdetés előtt tartozik a házasulni kívánó csendőrt erre figyelmeztetni a nőszülési engedély beszerzésére felhívni; ha a csendőr ezt tenni nem akarja, az anyakönyvvezető nem tagadhatja meg a kihirdetést, de jelentést kell tennie a csendőrkerületi parancsnokságnak.¹

A pénzügyőrök szolgálati szabályzata szintén tiltja a felettes hatóság engedélye nélküli nőszülést s az ez ellen vétők állásukat veszítik; ennek a tilalomnak azonban szintén nincs sem polgári, sem büntetőjogi hatása.

10. Kihirdetés hiánya. (H. T. 27. §.) Tilos házasságot kötni szabályszerű kihirdetés nélkül; az e nélkül kötött házasság érvényes, de büntetendő. A kihirdetés alól a közigazgatási hatóság felmentést adhat. Minthogy a kihirdetés már a házasságkötés formájához tartozik, arról bővebben a harmadik fejezetben lesz szó.

---

¹ 40.201/1895. sz. igazságügymin. rend.

MÁSODIK FEJEZET.

Ki előtt kell kötni a házasságot?

6. §. *A polgári tisztviselő.*¹

Magyarországon érvényes házasságot csakis *polgári tisztviselő* előtt lehet kötni.

Polgári tisztviselő első sorban és rendszerint az *állami anyakönyvvezető*.²

Hogy melyik anyakönyvvezető előtt lehet megkötni a házasságot, különböző a szerint, a mint a jegyeseknek *rendes lakóhelyük* van, vagy nincs.

Már hogy mi az a *rendes lakóhely*, nem könnyű meghatározni. Rendes lakóhelynek azt lehet tekinteni, a hol az ember életének és pedig úgy a gazdaságának, mint a személyes viszonyainak a középpontja, rendes és állandó lefolyása van; ilyen hely lehet több is, akkor válogatni lehet bennük. Ha tehát a menyasszony Bártfán, a vőlegény Egerben lakik, elég vagy a bártfai, vagy az egri anyakönyvvezetőhöz fordulni; vagy ha pl. a vő-

¹ H. I. III. fejezet.

² Nem minden anyakönyvvezető kap a belügyminisztertől felhatalmazást a házasságkötésnél való közreműködésre; a kinek ilyen felhatalmazása nincs, az nem is polgári tisztviselő.

legény budapesti ügyvéd, de egyben ócsai földbirtokos és ezt a gazdaságot maga vezeti, a menyasszony pedig szüleinél lakik Gödöllőn: akkor a három hely akármelyikének az anyakönyvvezetője illetékes az eljárásra. A míg csak az egyik jegyesnek rendes lakóhelye van, ott kell kötni a házasságot (bárha a másinak rendes lakóhelye nincs is). Ha pl. a vőlegény dunai hajós és állandóan a hajón lakik és Budapest meg Orsova közt hajóközlik s a téli állomása is változó, de a menyasszony állandóan Apatinban lakik: az apatini anyakönyvvezető elé kell menni. Csak ha egyiküknek sincs Magyarországon rendes lakóhelye, fordulhatnak a jegyesek ahhoz az anyakönyvvezetőhöz, a kinek a kerületében egyikük épen tartózkodik. Pl. ha a Bécsben lakó jegyesek magyar földön akarnak házasodni, elég, ha egyikük megjelenik valamely határszéli község (pl. Dévény) anyakönyvvezetője előtt, a ki ezzel jogosulttá válik a további eljárásra.

Ha már most mind a két, avagy az egyik jegyesnek van ugyan rendes lakóhelye, de ők nem ezen a helyen, hanem azon kívül, másutt akarnak házasodni: ezt csak úgy tehetik, ha a rendes lakóhely szerint illetékes anyakönyvvezető *felhatalmazást* ad a másik helyen levő anyakönyvvezetőnek, hogy a házasságkötésnél ő működjék közre; de ezt az anyakönyvvezető csak akkor adhatja meg, ha a hirdetés már szabályszerűen végbement s azóta 3 nap is elmúlt, a nélkül, hogy akadály merült volna fel. Pl. a vőlegény Budapesten, a menyasszony Grácban lakik; a

házasságot Magyarországon akarják megkötni, de úgy, hogy a menyasszony rokonainak ne kelljen nagy utazást tenniök; ez esetben a budapesti anyakönyvvezető, miután a kihirdetést szabályszerűen lefolytatta, felhatalmazást adhat a szent-gotthárdinak s a házasságot ez alapon Szent-Gotthárdon köthetik meg.

Ha pedig bármely komoly oknál fogva a felek nem akarnák a házasságot az anyakönyvvezető előtt kötni, vagy ha ez akadályozva volna, a felek a főispánhoz fordulhatnak, hogy jelöljön ki nekik *más polgári tisztviselőt*.

A főispánnak esetről-esetre adott ilyen engedélye folytán polgári tisztviselőkép szerepelhet: az *alispán* vagy a *főszolgabíró*, városokban pedig a *polgármester*. Az engedélyt ezek is csak akkor kaphatják meg, ha a közreműködésre első sorban jogosult (vagy az ez által felhatalmazott) anyakönyvvezető az ő kerületükben székel. Pl. a házasulók Szvidniken laknak, de azt akarják, hogy az ottani anyakönyvvezető tanu legyen a házasságkötésnél, a mikor is ő nem lehet egyuttal polgári tisztviselő; e végből Sárosvármegye főispánjához kell fordulni s ez megbizhatja vagy a megyei alispánt, vagy a makoviczai járás főszolgabíráját a házasságkötésnél való közreműködésre. Vagy: a házasulók mindketten Monoron laknak, de Bazin város polgármestere a vőlegény nagybátyja s azt szeretnék, ha az előtt köthetnék meg a házasságot; akkor előbb a monori anyakönyvvezető felhatalmazást kell, hogy adjon a bazini anyakönyvvezetőnek s ennek a felhatalmazás-

nak a bemutatásával kérhetik a jegyesek Pozsony vármegye főispánját, hogy a bazini polgármesternek adjon engedélyt a közreműködésre.

Polgári tisztviselő lehet külföldön a monarchia diplomáciai képviselője vagy consula is, erről azonban a külföldi házasságkötésről irt füzetünkben lesz szó.

Már a bevezetésben (I. §.) említettük, hogy oly kötés, mely Magyarországon nem polgári tisztviselő előtt történt, semmi vonatkozásban sem tekinthető házasságnak; ez áll nemcsak a lelkészek előtt kötött házasságokra, de azokra is, a melyeket polgári egyén előtt kötnek, a kinek nincsen polgári tisztviselői jogosultsága. Lehet pl. hogy a felek olyan anyakönyvvezető előtt jelentek meg, a kinek nem volt felhatalmazása, vagy a kit állásától már elmozdítottak. Ily esetben, ha mind a két házasuló tudott a szabálytalanságról, a kötés ép úgy semmibe veendő, mintha pl. csak lelkész vagy más magánegyén előtt történt volna; de ha bár csak egyikük is azt hitte, hogy az az igazi anyakönyvvezető s a közhiedelem is azt tartotta róla, a házasság megáll, mert a jóhiszemű felet nem lehet más hibájáért büntetni.

Vigyázni kell arra is, hogy a polgári tisztviselő megszűnik az lenni, mihelyt hivatalos kerületéből kilép. Az anyakönyvvezető csak saját anyakönyvi kerületében járhat el érvényesen házasságkötésnél, azon kívül már nem.

Különösen fontos ez a fővárosban, mely öt anyakönyvi kerületre oszlik; külön anyakönyvvezetőség van az I—III., a IV.—IX.—X., az V.—VI., a VII. és a VIII. kerület részére.

Épügy a szolgabíró, ha járásán, az alispán, ha vármegyéjén, a polgármester, ha városán kívül jár el, nem tekinthető polgári tisztviselőnek s az előtte így kötött házasság (nem semmi bár, de mégis) érvénytelen. E szigorú szabály alól a törvény a jóhiszemű felek védelmére három rendbeli kivételt tesz.

1. Lehet, hogy a közhiedelem a kerületén kívül működő polgári tisztviselőt az illető kerületbelinek tartotta; pl. a malaczkaí anyakönyvvezető látogatóban lévén Somorján, állandóan bejárt az anyakönyvi hivatalba s ott dolgoztatott is, úgy, hogy általában azt hitték, ő a somorjai anyakönyvvezető helyettese. Ha most előtte egy jegyespár házasságot köt, ez érvényes lesz, noha az anyakönyvvezető kerületén (Malaczkán) kívül járt el; kivéve persze, ha mind a két házasuló tudta, hogy ez nem idevaló anyakönyvvezető.

2. Érvényes az a házasság is, melynél a szomszéd kerület polgári tisztviselője jár el. Pl. egy kültelki házban lakó jegyespár azt hiszi, hogy ez a ház Ujpesthez tartozik s azért az ottani anyakönyvvezetőt hívják el oda (pl. a vőlegény betegágyához) házasságkötésre, holott valójában ez a ház még a főváros területén épült. A házasság megáll, bárha az újpesti anyakönyvvezető kerületén kívül járt is el; ismét kivéve azt az esetet, ha mindkét házasuló tudta, hogy nem ez a polgári tisztviselő az eljárásra jogosult.

3. Az az anyakönyvvezető, a kinek a kerületében a jegyesek egyikének, vagy mind a kettőnek rendes lakóhelye, vagy ennek hiányában tartózkodási helye van (a ki tehát az

ő házasságuk megkötésénél amugy is illetékesen közreműködhetnék), a házasságkötésnél való eljárás végett egy másik anyakönyvvezető felhatalmazásával ennek a kerületébe is elmehet; ilyenkor olybá kell őt tekinteni, mintha saját kerületében járna el. Pl. a menyasszony Bártfán, a vőlegény Egerben lakik; a lakodalmat a lányos háznál akarják megülni, de szeretnék, ha az egri anyakönyvvezető, a család régi barátja, jönne el a polgári kötés körül eljárni. E végből a bártfai anyakönyvvezető felhatalmazást adhat az egrinek (a ki a vőlegény lakóhelye szerint Egerben amugy is eljárhatna e házasság körül), melynek alapján ez Bártfán teljesítheti az anyakönyvvezető tisztét. Más, oly anyakönyvvezető részére azonban, kinek a kerületében a jegyesek egyikének sem rendszer lakóhelye sem ennek hiányában tartózkodási helye nincsen, ilyen felbatalmazást adni nem lehet.

Sem az anyakönyvvezető, sem más polgári tisztviselő nem járhat el oly házasságkötés körül, melynél az egyik házasuló ő maga, vagy pedig gyermeke, avagy szülője.

HARMADIK FEJZET.

Hogyan kell kötni a házasságot?

7. §. **Kihirdetés.**¹

A házasságkötést *kihirdetés* előzi meg, annak kipuhatolása végett, nincs-e házassági akadály? A kihirdetés elmulasztása nem teszi ugyan érvénytelenné a kötött házasságot, de a mulasztó felek, valamint a polgári tisztviselő is fogház- és pénzbüntetés alá esnek.

Kihirdetés végett mindig ahhoz az *állami anyakönyvvezetőhöz* kell fordulni, a ki előtt a házasságot lehetne megkötni. Hogy melyik az, a 6. §. elején részletesen magyaráztuk. Először tehát az egyik jegyes rendes lakóhelyének anyakönyvvezetőjénél kell kérni a kihirdetést; s csak ha egyiküknek sincsen rendes lakóhelye, járhat el az az anyakönyvvezető, a kinek a kerületében az egyik házassuló ép tartózkodik.

A kihirdetést személyesen kell az anyakönyvvezetőnél kérni. Kérheti vagy mindkét házassuló vagy csak az egyik, a másik írásbeli meghatalmazása mellett, vagy más is, ha mindkét házassuló részéről írásbeli meghatal-

---

¹ A. T. 45. és köv. §§. — Utasítás 1—46. §.

mazása van. Az írásbeli meghatalmazást esetleg a kihirdetéshez szükséges okiratok felmutatása pótolhatja. A szükséges okiratokat a következő §-ban külön tárgyaljuk.

A kihirdetési eljárás akkor, ha mindkét házасuló már három hónapnál tovább ugyanazon anyakönyvvezetői kerületben lakik, legalább 17 napig tart; mert a kihirdetésnek 14 napig kell kifüggesztve lennie,¹ s a házasságot csak a kifüggesztés utolsó napja után három napra szabad megkötni. Ha a házасulók különböző helyeken, vagy egy-egy helyen három hónapnál rövidebb ideig laktak vagy tartózkodtak, a kihirdetés megfelelően hosszabb időre nyúlik, mert mind e helyeken is meg kell történnie; sőt, ha egy házасulónak nem állapítható meg olyan tartózkodási helye, a hol utoljára legalább 3 hónapig lett volna, községi illetősége, vagy születése helyén is teljesíteni kell a kihirdetést. Ha pedig az említett helyek egyike Horvátországon vagy külföldön fekszik, úgy a kihirdetést az azt kérő fél költségére egy ottani hirlapban is közzé kell tenni. Mindezt az időmulást célszerű jó előre számításba venni, hogy a házasságkötés napjának kitűzésénél el ne számítsák magukat a felek.

Ha az anyakönyvvezető a kihirdetést elrendeli, erről a félnek kérelemre bizonyítványt ad. Ha megtagadja a kihirdetést, ezt a határozatát írásban kiadni tartozik, s az ellen az alispánhoz (törvényhatósági városokban a polgármesterhez) lehet felfolyamodni. Ha ez

---

¹ Kis- és nagyközségekben a kihirdetést két vasárnap előszóval is felolvassák a községházán.

sem használ, a fél panaszt emelhet a kir. törvényszéknél, melynek elutasító végzése ellen a kir. ítélőtáblához van felfolyamodásnak helye. A bírósági eljárást az 1895. jun. 29-én 27.198 sz. a. kelt igazságügyminiszteri rendelet szabályozza.

A házassági akadályt bárki bejelentheti. A ki tehát a házasuló felek közt valamely házasságiakadályról tud, arról bármelyik anyakönyvvezetőnél, a kinél a felek hirdetve vannak, jelentést tehet; be lehet jelenteni az akadályt annál a polgári tisztviselőnél is, a ki előtt a felek a házasságot megkötni akarják.

Ha akadályt jelentenek be s az anyakönyvvezető a bejelentés alaposágáról meggyőződött, a további eljárást mindaddig megtagadja, míg a felek előtte az akadály elhárítását nem igazolják. Ha a felek azt hiszik, hogy az akadály nem alapos és hogy az anyakönyvvezető jogtalanul tagadta meg közreműködését, a fentirt mód szerint panaszra mehetnek.

Ha a kihirdetést elrendelő anyakönyvvezetőnek akadály vagy a szabad beleegyezést gátló körülmény (kényszer, tévedés, csalás) nem jut tudomására, úgy a kihirdetés utolsó napját követő három nap múlva bizonyítványt ad a feleknek a kihirdetés foganatosításáról.

E bizonyítvány alapján a felek a házasságot az illetékes polgári tisztviselő előtt (6. §.) további okiratok felmutatása nélkül akadálytalanul megköthetik, tehát esetleg más előtt is, mint a ki a kihirdetést lefolytatta. Pl. a vőlegény vasuti tiszt Szolnokon, ott ki is hirdettette magát s most áthelyezik Ujszászra:

a szolnoki kihirdetési bizonyítvány alapján az ujszászi (az új rendes lakóhelynek megfelelő) anyakönyvvezető előtt további eljárás nélkül veheti el a leányt, a kivel kihirdették. De ha új rendes lakóhelyén kívül akarja kötni a házasságot, a kihirdetési bizonyítványon felül felhatalmazásra is lesz szüksége. (6. §.) Csak ha nincs egyiküknek sem rendes lakóhelye, akkor járhat el a kötés körül a kihirdetési bizonyítvány alapján (felhatalmazás nélkül) az ország bármelyik anyakönyvvezetője, a ki előtt megjelennek. Pl. (a regényesség kedvéért) a nevezett szolnoki vasuti tiszt ott hagyva hivatalát, valami okból elbujdosik a menyasszonyával s kóbor czirkuszjátékosoknak csapnak fel: a kihirdetés foganatosságáról szóló bizonyítvány alapján jártukban-keltükben bárhol jelentkezhetnek házasságkötés végett.

Persze, csak a kihirdetés utolsó napjától számított egy év alatt, mert azontul a kihirdetés erejét veszti. Pl. ha a menyasszony nagy beteg lett s csak a kihirdetés utolsó napja után (mely a bizonyítványban meg van jelölve) 14 hónapra gyógyul fel: a kihirdetést ismétetni kell, bárha a házasuló felek ugyanazok maradtak is.

A kihirdetési eljárásért díj nem jár.

8. §. *A kihirdetéshez szükséges okiratok.*

Be kell mutatni :

1. Mindkét házasulónak a *születési bizonyítványát*; ezt a felek házasságkötés czéljára bélyegmentesen kapják a születési hely anyakönyvvezetőjétől.

2. A szükséges szülői, törvényes képviselői, vagy gyámhatósági *beleegyezést*, illetőleg *jóváhagyást* mindazokkal a mellékokmányokkal együtt, a melyekből kitűnik, hogy ki a beleegyezésre jogosított? (az apa vagy anya halotti bizonyítványa, gyámi rendelvénny stb., szóval mindazok, a melyek a fenti 4. §. 3. pontjában előadottaknak a megvilágosítására szolgálnak). A beleegyezés, gyámhatósági jóváhagyás, valamint az eziránt beadott kérelem bélyegmentes. — Ha a házasuló még nincs 24 éves, de valami módon nagykorusítva van, a nagykorúságot igazoló iratot kell bemutatni.

3. Az esetleges házassági akadályok alól kapott *felmentéseket*, melyeket mindig kihirdetés *előtt* kell beszerezni, mert míg akadály van, addig a kihirdetést elrendelni nem lehet.

4. Egyházi személyeknek esetleg a *fel-sőbbiségük* engedélyét. (5. §. 8. pont.)

5. A vőlegény katonai vagy hadmentességi okmányait (ezeknek a felmutatása — ha csak nem tényleges katona — nem kötelező arra a házasulóra nézve, a ki meghaladta azt az évet, melyben 23. életévét betöltötte). A véderőtörvény alatt állóknak a *nőszülési engedélyt* és ha az engedély *házassági óvadék* (cautio) biztosításához van kötve, az erre vonatkozó okiratot (igazolványt) is be kell mutatniok. (l. fent 5. §. 9. pont.)

6. Ha valamely házasuló Horvátszlavonországban született, vagy ott lakik, *községi illetőségét*, ha pedig külföldön született, vagy ott lakik, *állampolgárságát* köteles okiratilag igazolni. Horvátszlavonországi községi illetőségű, valamint külföldi honosságú felek ezenkívül vagy

honi hatóságuktól eredő bizonyítvánnyal, vagy a m. kir. igazságügyminisztertől nyert felmentéssel igazolni kötelesek azt is, hogy házasságuk hazájuk törvényei szerint akadályba nem ütközik; ezt a bizonyítványt illetőleg felmentést is okvetlenül a kihirdetés előtt kell beszerezni, mert a nélkül sem lehet elrendelni a kihirdetést¹.

7. A kihirdetési hely megállapítása végett *helyhatósági lakási bizonyítványt* kell beszerezni attól a községtől, a hol a két házasuló vagy egyikük lakik s ha még nincs ott 3 hónapja, onnan a hol utoljára 3 hónapig tartózkodott; ha ilyen hely nem található, a községi illetőséget kell tanusítani.

8. Minthogy a házasulóknak *személyazonosságukat* is igazolniok kell, kívánatos az erre vonatkozó okiratok (különösen katonakönyv, cseléd- vagy munkakönyv, kinevezési okirat, esetleg községi személyazonossági bizonyítvány, utlevél vagy hasonló iratok bemutatása) is.

Mindezeket az iratokat eredetiben vagy hiteles másolatban kell bemutatni.

Az oly okiratokat, melyek nyelvét az anyakönyvvezető kellőleg nem érti, a házasulók saját költségükön hiteles magyar fordítással tartoznak ellátni.

A személyazonosságot igazoló iratokat a felek nyomban visszakapják; a többit az anyakönyvvezető visszatartja, ha csak a fél

---

¹ Erről *Gaár Vilmosnak* fentemlitett Utmutatása vagy a *külföldiek házasságáról* irt füzetünk ad bővebb utbaigazítást.

nem csatol hozzájuk másolatokat, vagy nem gondoskodik saját költségén azok lemásolásáról (a másolatokat hitelesíttetni nem szükséges, a hitelesítést az anyakönyvvezető maga végzi).

Az anyakönyvvezető — esetleg eskü kivétele mellett — a feleket az okiratok bemutatása alól *felmentheti* (pl., mert a felek azokat idő rövidsége miatt be nem szerezhetik), ha a szükséges adatokat amugy is ismeri, vagy ha azokat előtte egyébként igazolják. De a 4. és 5. pontban felsorolt egyházi és katonai nőszülési engedély, valamint a cautio letételéről szóló igazolvány felmutatását az anyakönyvvezető semmiesetre sem engedheti el.

Ha valamelyik házasulónak nincs születési bizonyítványa, mert születéskor anyakönyvbe be nem jegyezték, az anyakönyvvezető pedig a kihirdetés előtt ragaszkodik a születési bizonyítvány felmutatásához s a felet az alól nem akarja felmenteni, akkor az illető házasulónak előbb születési helye főszolgabirájától vagy polgármesterétől az utólagos anyakönyvezést kell kérnie.

9. §. *Felmentés a kihirdetés alól.*¹

Ha a felek valamely nyomós méltányossági oknál fogva mellőzni kívánják a kihirdetést (akár, mert a kihirdetési időt be nem várhatják, akár, mert a nyilvánosságot akarják elkerülni), az *alispántól* (törvényhatósági városokban a *polgármestertől*) kérhetnek szóval vagy írásban *felmentést*.

¹ 1897. évi január 7-én 11. sz. a. kelt belügyminiszteri rendelet.

A felmentés kérésekor ugyanazokat az okiratokat kell bemutatni, mint a kihirdetés alkalmával az anyakönyvvezetőnél. E mellett mindkét házasulót vagy személyesen szóval, vagy hiteles (és pedig közjegyző, járásbíró, főszolgabíró, polgármester, községi elöljáróság vagy állami anyakönyvvezető által hitelesített) okiratban kijelenteni tartozik, hogy legjobb tudomásuk szerint közöttük nincsen házassági akadály.

Ha az alispán (polgármester) a felmentést nem adja meg, a felek a belügyminiszterhez folyamodhatnak.

Kérni lehet a kihirdetés elengedését nemcsak egészben, hanem részben is, pl. a kihirdetés folyama alatt a hátralevő idő elengedését, vagy egyes kihirdetési cselekmény (pl. hírlapi közzététel) alól való felmentést.

A felmentési határozat a kihirdetés fogantatásáról szóló bizonyítvánnyal egyenlő hatályu, s keltétől számított egy év alatt szintén erejét veszti.

Ha az egyik házasulót közel halállal fenyegető betegségben szenved, mikor tehát féltő, hogy a kihirdetés alól való felmentés is már későn érkezne, a házasságot *kihirdetés és felmentés nélkül* is szabad megkötni, ha mindkét házasulót a polgári tisztviselő előtt kijelenti, hogy legjobb tudomásuk szerint közöttük nincsen házassági akadály; erre a polgári tisztviselőt meg is esketheti. De ily esetben is be kell mutatni a szükséges (8. §.) és kéznél levő vagy késedelem nélkül megszerezhető okiratokat. Halálos ágyon egyébként szabad a lelkesnek is a feleket a polgári kötést megelő-

zöleg büntetlenül összeesketni, bár a pusztán egyházi házasság ekkor sem érvényes, ha utóbb a polgári kötés be nem következik (l. 1. §.).

10. §. *Megegyezés a gyermekek vallásáról.*¹

Ha a házastársak más-más felekezethez tartoznak, gyermekeik közül a fiuk az apa, a leányok az anya vallását követik.²

Ha vegyes vallásu szülők azt akarják, hogy gyermekeik mind ugyanahhoz a valláshoz tartozzanak, a *házasságkötés előtt* kell meg-egyezniük arra nézve, hogy a gyermekek mind nemükre való tekintet nélkül, vagy az apa, vagy az anya vallását kövessék. Más, mint a szülők egyikének vallásában a gyermekeket nevelni nem szabad; csak akkor, ha a szülők egyike a Magyarországon bevett³ vagy elismert felekezetek egyikéhez sem tartozik, (vagyis vallásfelekezeten kívül álló, felekezet-nélküli), egyezhetnek meg a házassulók, de szintén csak a *házasságkötés előtt* szabadon arra nézve, hogy gyermekeik valamennyien

¹ 1894. XXXII. t.-cz. a gyermekek vallásáról.

² Ha azonban a házasfelek vallása csak abban különbözik, hogy a kath. vallás más-más szertartását vallják, pl. az apa görög-katholikus, az anya római- vagy pedig örmény-katholikus, akkor a gyermekek mind az apa szertartását, ez esetben a görög-katholikust követik. (13.831/98. belügy-miniszteri rend.).

³ Bevett felekezetek ma: a katolikus (róm., gör. és örmény-kath.), görög-keleti, evang. református, ágostai hitvallásu evangélikus, unitárius és izraelita. Elismert felekezet ez idő szerint nincs.

egyik vagy másik (bevett vagy elismert) felekezethez tartozzanak; ha pedig ilyen megegyezés nem történt, a felekezetnélküli szülő határozhatja meg, hogy a nemebeli gyermekek (apánál fiuk, anyánál leányok), melyik bevett vagy elismert vallásban neveltessenek.

A gyermekek vallásáról való megegyezés végett a házasságkötés előtt a házasulóknak vagy az általuk erre külön írásbelileg meghatalmazott más személyeknek együttesen kell megjelenniük a járásbíró vagy a főszolgabíró, avagy polgármester előtt, a ki a kijelentést jegyzőkönyvbe foglalja, s arról a feleknek másolatot ad. Ezt a másolatot a házasságkötéskor czélszerű átadni a polgári tisztviselőnek, ki azt mindjárt bejegyzi, vagy bejegyezteti a házassági anyakönyvbe; egyébként, ha akkor a felek a megegyezést nem tudnák előadni, az anyakönyvvezetőnek utólag is bemutatgatják.

Házasságkötés *után* a gyermekek vallására nézve többé megegyezni nem lehet; azért esetleg valamely lelkésznek adott *reverzális*, ha a fentirt formában a házasságkötés előtt polgári jogerőre nem emelték, semmis. Házasság előtt kötött törvényes megegyezés híján a fiuk az apa, a leányok az anya vallását követik; vallásváltoztatás esetén a 7 éven aluli gyermek szülőjével lép át, 7—18 évig a gyámhatóság beleegyezésével szülőjének új vallására áttérhet, míg a 18 éven felüli szabadon rendelkezik vallási hovatartozásáról.

A házasság előtt kötött megegyezésen többé változtatni nem lehet, csakis az esetben, ha a vegyesvallású szülők közül az egyik a másik-

nak a vallására tér át; ez esetben a szülők ismét járásbíró, főszolgabíró vagy polgármester előtt előző megegyezésüktől eltérőleg, akkép rendelkezhetnek, hogy gyermekeik mind a közös vallást kövessék, illetőleg arra térjenek át (a 7—18 év közöttiek átlépéséhez azonban ekkor is árvaszéki jóváhagyás kell).

11. §. *A házasságkötés módja.*¹

A házasságkötés a polgári tisztviselő hivatalos helyiségében nyilvánosan történik, ezért a násznép és idegen közönség is jelen lehet. Fontos okból azonban a polgári tisztviselő kizárhatja a közönséget (erre ok lehet például: nagy korkülönbség a házasulók közt; testi hiba, betegség; ha magas korban levők vagy olyanok kötnek házasságot egymással, kiket már előbb házastársaknak hittek); ilyenkor a házasulókon és tanukon kívül csak azok lehetnek jelen, a kiknek a házasulók ezt megengedik. Hivatalos helyiségén kívül a polgári tisztviselő csak úgy járhat el, ha a házasulók betegség vagy más fontos ok miatt előtte nem jelenhetnek meg (csupán a házasulók társadalmi állására való tekintettel ezt nem szabad megtenni).

Az anyakönyvvezető vagy más polgári tisztviselő, mielőtt a házasságkötésnél közreműködnék, meggyőződik arról, vajjon a kihirdetés szabályszerűen megtörtént-e, vagy a felek törvényszerű felmentést nyertek-e alóla; s ha ezt megállapította és sem házassági akadály nem jutott tudomására, sem pedig attól

¹ H. T. III. fejezet, Utasítás 64—78. §.

nem kell tartania, hogy az egyik jegyes kényszer, tévedés vagy csalás, vagyis a *szabad beleegyezést kizáró körülmény* hatása alatt házassodik (l. a körülmények felsorolását a 14. §-ban), — csak akkor működhetik közre a kötésnél. Ellenkező esetben az eljárást megtagadja, s ha ezt a felek sérelmesnek vélik, a 7. §-ban irt módon előbb az alispánnál (polgármesternél) s onnan a bíróságnál kereshetnek orvoslást.

Ha a házasságkötés nem az előtt az anyakönyvvezető előtt történik, a ki a kihirdetést elrendelte, a feleknek a kihirdetési bizonyítványon vagy felmentésen (csetleg a másik anyakönyvvezetőtől nyert felhatalmazáson) kívül a személyazonosságukat tanúsító iratokat is fel kell mutatniok.

A polgári kötésnél két tanunak kell jelen lenni. Több tanu hivatalosan nem is szerepelhet. Tanu csak az lehet, a ki már 16 éves elmúlt és a házasságkötés jelentőségét meg tudja érteni; egyébként akarki lehet tanu, a jegyeseknek vagy a polgári tisztviselőnek legközelebbi rokona (szülője, testvére, gyermeke) is.

A házasságkötéshez multhatatlanul szükséges, hogy a jegyesek személyesen és együttesen jelenjenek meg a tisztében eljáró polgári tisztviselő előtt; s hogy a két tanu együttes jelenlétében személyesen kijelentsék, hogy egymással házasságot kötnek. E végből a polgári tisztviselő mindkét házassulótól azt kérdi: „Kijelenti-e ön, hogy az itt jelenlevő N. N.-nel házasságot köt?!” Erre a jegyesek igennel felelnek. Feltételt vagy időpontot a

felelethez füzni nem szabad, mert akkor a kijelentés erőtlen, csak olyan, mintha meg nem tették volna. Mihelyt mind a két jegyes az igenlő feleletet megadta, attól a percztől ők törvényes házastársak. A polgári tisztviselő erre hozzáteszi: „Én tehát önöket ezen egybehangzó kijelentésük alapján a törvény értelmében házastársaknak nyilvánítom.“

Ha a jegyesek nem tudnak magyarul, a polgári tisztviselő kijelentéseit előbb magyarul, azután a felek nyelvén teszi meg, ha pedig ezt a nyelvet nem érti, hites tolmácsot alkalmaz. Némákhoz, vagy siketnémákhoz, a kik írni-olvasni tudnak, a polgári tisztviselő előbb szóval, azután írásban intézi kérdéseit s azok írásban felelnek; ha írni-olvasni nem tudnak, oly szakértőnek kell jelen lenni, ki jelbeszédüket érti és tolmácsolni tudja.

A házasság megkötése után a polgári tisztviselő figyelmezteti a feleket, hogy az előtte történt házasságkötéssel vallási köteleltségeiknek még eleget nem tettek; s általában nem szabad oly magaviseletet tanusítania, mely a polgári házasságkötést az egyházi szertartás utánzatának tüntetné fel s a házassulókat az egyházi összeadástól visszatarthatná; ezért nem ajánlatos neki az előirt nyilatkozaton kívül beszédet sem tartania, noha az eltiltva nincs.

Mínthogy néhol arra izgatták a népet, hogy a polgári házasságkötés ellen a polgári tisztviselő előtt való megjelenésükben és öltözetükben is tüntessenek, a belügyminiszter rendeletileg köteletségévé tette a polgári tisztviselőknek annak szigorú megkövetelését,

hogy a házasulók és tanuk a polgári házasság ünnepélyes jellegéhez méltó és viszonyaiknak megfelelő tisztességes ruházatban jelenjenek meg.

A történt házasságkötést az anyakönyvvezető a felek jelenlétében azonnal bejegyzi a házassági anyakönyvbe, melyet a felek és a tanuk aláírásukkal látnak el (az aláírás meg is tagadható, a minek azonban semmi jogkövetkezménye és értelme nincs, miért is némely lelkészek az az izgatása, hogy a felek a házassági anyakönyvet ne írják alá, teljesen czéltalan); ha a házasságot nem az illető kerületbeli anyakönyvvezető előtt kötötték, a polgári tisztviselő az anyakönyvi bejegyzés helyett jegyzőkönyvet vesz föl.

A házasság megkötéséről a polgári tisztviselő azonnal bélyegmentes tanusítványt ad át az új házasoknak, akkor is, ha külön nem kérik.

A polgári tisztviselő eljárása — épugy, mint a kihirdetés is — teljesen díjmentes.

NEGYEDIK FEJEZET.

Érvénytelen házasságok.

12. §. A házasság érvénytelenségéről általában.

Érvénytelen az a házasság, a melynek kötésekor: 1. bontó akadály állott fenn a felek közt; vagy 2. a szabad beleegyezést gátló körülmény (kényszer, tévedés, megtévesztés) jött közbe; vagy végül 3. a házassághoz kötés alakjában lényeges hiba történt.

Az érvénytelen házasságnak két faja van: a *semmis* és a *megtámadható* házasság. A *semmis* házasság már magában véve érvénytelen, míg a megtámadható csak feltételesen az és valóban érvénytelenné csak úgy válik, ha az arra jogosult kellő időben és kellő formában bíróság előtt megtámadta.

Az érvénytelenség fogalmából az következnék, hogy a házasfelek az ilyen érvénytelen házasságot szabadon megszüntethetnék, vagy a házasság érvénytelenségére bármely hatóság előtt bármikor hivatkozhatnak. Ez azonban nem fér össze a házasság erkölcsi jellegével. A házasság megszüntetését ilyenkor sem szabad a felek tetszésére bízni és nem lehet engedni, hogy a házasság érvényéről különböző hatóságok különbözően ítéljenek. Ezért, a míg a házasság tényleg fennáll, az

érvénytelenséget csak külön semmiségi, illetőleg megtámadási perben lehet kimondani: az ily perben hozott ítélet aztán végleg eldönti a kérdést mindenkre nézve. A míg ily ítélet nincs, addig az érvénytelen házasságot, valameddig ténylegesen fennáll, nem lehet érvénytelennek tekinteni.

Viszont a házasság megszűnte után (halál, bírói felbontás esetén) is szükséges lehet annak megállapítása, vajjon a már megszűnt házasság érvényes volt-evagy sem? — ha azt a házasság fennállása alatt külön perben meg nem állapították. Gyermekes törvényessége, vagyoni, öröklési igények függenek ettől. Ekkor azonban már nem oly fontos, hogy a házasság érvényességének kérdése egységesen, önálló perben döntessék el; ezért a házasság megszűnte után a semmis vagy a megtámadott házasság érvénytelenségére bármely per folyamán lehet hivatkozni; esetleg erre önálló, u. n. megállapítási pert is lehet indítani, de ez a per már csak a perben álló felek közt dönti el az érvényesség kérdését.

13. §. *A semmis házasság.*

A házasság vagy formahibából vagy bontó akadály miatt lehet semmis.

A) **Formahibából** semmis a házasság: ha a házasságkötés polgári tisztviselő előtt,*) de an-

---

*) Ha a kötés általában nem is történt polgári tisztviselő előtt, akkor az ilyesmi még csak nem is *semmis* házasság, hanem egyszerűen *semmi*, nem létező, s érvénytelenítésére nem kell pert sem indítani.

nak nem a saját területében történt (ez alól 3 kivétel van, l. a 6. §-t); vagy ha a kötésnél a házasulók nem voltak jelen személyesen vagy együtt, vagy a tanúk hiányoztak. Ha azonban a felek a polgári tisztviselő előtt együtt és személyesen kijelentették, hogy házasságot kötnek és ez után egy éven át, mint férj és feleség együtt laktak: a két tanu hiánya többé nem számít.

B) Bontó akadály miatt semmis a házasság: cselekvőképtelenség (4. §. 1. pont) vérrokonság és sógorság (4. §. 4. pont), kettős házasság (4. §. 5. pont) és hitves-ölés (4. §. 6. pont) esetén.

Ily semmiségi ok ellenére kötött házasság érvénytelensége el sem hárítható, mert ha a házasság alatt a semmiségi pert meg sem indítják s így a házasságot fennállása alatt nem is lehet semmisnek tekinteni, a házasság megszűntével a semmiség hatása magától külön perindítás nélkül is beáll. Ez alól csak két kivétel van: 1. ha a cselekvőképtelen fél utóbb cselekvőképessé válik és a cselekvőképtelen állapotában kötött házasságot *helyben hagyja*, mielőtt az megszűnt vagy semmiségi perben érvénytelennek nyilvánítottatott volna (pl. az elmebeteg kigyógyul és az elmebetegségében kötött frigyét házassági szándékkal tovább folytatja); 2. ha a testvér és testvérenek vérszerinti leszármazója (pl. nagybátya és unokahuga) közt felmentés nélkül kötött házasság esetén a király utólagos felmentést ad az akadály alól. (3. §.)

A semmiségi pert, mely csak a házasság megszűntéig tehető folyamatba, indíthatják

maguk a házasfelek (akár a vétkes, akár a nem vétkes), de az ő akaratuk ellenére hivatalból a kir. ügyész is, valamint mindenki más, a ki kimutatja, hogy a házasság megsemmisítésétől valami jogi érdeke függ, pl. kettős házasság esetén a korábbi házastárs; vagy a későbbi házastárs, ha a második házasság érvénye a korábbi házasság semmiségétől függ.

14. §. A megtámadható házasság.

Míg a semmiségi ok fenforgása esetén a házasság előbb-utóbb per és megtámadás nélkül is semmissé válik, addig a megtámadható házasság csak akkor válik érvénytelenné, ha a megtámadási okhoz megtámadási cselekmény (a házasság fennállása alatt keresetlevél, a házasság megszűnte után birói bejelentés) járult.

Megtámadható a házasság vagy bontó akadály, vagy a szabad beleegyezést kizáró körülmény miatt.

A) Bontó akadály miatt megtámadható: 1. a fejetlen koruak házassága, ha nem kaptak felmentést (4. §. 2. pont); 2. a kiskoruak házassága, ha azt a szükséges beleegyezés vagy jóváhagyás (4. §. 3. pont) nélkül kötötték.

A fejetlen kora házasságát felett kora elértéig (férfinál 18., nőnél 16. évéig) csakis a kir. ügyész támadhatja meg, azontul maga a felett koruvá lett házastárs teheti ezt, ha csak az igazságügyminiszter a fejetlen kor beállta előtt felmentést nem ad, vagy a házastárs felett kora elértével a házasságot utólag helyben nem hagyja, a mikor is a házasság

teljesen megerősből s úgy kell tekinteni, mintha nem is lett volna megtámadható.

A beleegyezés vagy jóváhagyás nélkül házasuló kiskoru házasságát a kiskorúság alatt a gyámhatóság támadhatja meg, valamint a beleegyezésre jogosult szülő vagy törvényes képviselő is, de az utóbbinak megtámadása hatálytalanná válik, ha azt a gyámhatóság 3 hónap alatt magáévá nem teszi. A szülő, törvényes képviselő vagy gyámhatóság, a kinek vagy a melynek a beleegyezése (jóváhagyása) a házasság érvényéhez még hiányzik, ezt a beleegyezést vagy jóváhagyást a nagykorúság beálltaig utólag is megadhatja s ezzel a megtámadhatóságot megszüntetheti. — Megtámadhatja a házasságot maga az engedély nélkül házasuló kiskoru is (feltéve, hogy az engedélyt, mint ép most mondtuk, utóbb meg nem adták; a mit pedig a beleegyezésre jogosultak utóbb a kiskoru akarata ellenére is megtehetnek); és pedig akár kiskorúsága alatt, akár ha nagykoruvá vált, kivéve, ha a házasságot fejlett kora elérével helybenhagyta, (a gyámhatóság s ennek hozzájárulásával a beleegyezésre jogosultak persze e helybenhagyás ellenére is megtámadhatják a házasságot a teljeskorúság idejéig).

A megtámadást a felsorolt időpontokon belül egy év alatt kell megtenni, különben hatályát veszti. Ez az egy esztendő számit: a kir. ügyészre attól a naptól, mikor a házasság megtámadhatósága hivatalosan tudtára jutott, a gyámhatóságra pedig attól, mikor a házasságkötést neki hivatalosan bejelentették; a kiskoru házastársra a házasságkötés napjától,

s ha ekkor még fejletlen koru volt, a fejlett kora elértétől, (a házastársra nézve ebbe az évbe nem számít az az idő, a mely alatt a megtámadást erőhatalom vagy cselekvőképtelenség miatt meg nem tehetette).

Az utólagos felmentés, beleegyezés és helybenhagyás csak addig adható meg, míg a megtámadási perben hozott érvénytelenítő ítéletet a Curia is helyben nem hagyta vagy míg a keresettel megtámadott házasság (halál vagy felbontás által) meg nem szűnt; ezentul (ha a házasságot tényleg megtámadták) az érvénytelenségen többé nem lehet segíteni.

Példa: Az 1874. április 15-én született 23 éves Dorog Imre 1897. május 1-én házasságot kötött az 1882. márcz. 30-án született 15 éves Bálint Máriával, mindketten szülők beleegyezése nélkül. Az esetet Dorog Imre atyja feljelentette a kir. ügyésznek május 10-én, Bálint Mária özvegy anyja pedig az árvaszéknek május 15-én. Ez a házasság Bálint Máriára nézve két okból: fejletlen kor és beleegyezés hiánya miatt, Dorog Imrére nézve pedig csak az utóbbi miatt támadható meg. És pedig: a kir. ügyész megtámadhatná a házasságot fejletlen kor miatt egy év alatt, (tehát 1898. május 10-ig) de mivel a feleség 1898. márcz. 30-án fejlett korúvá lesz, legkésőbb csak ez időpontig teheti azt. — Az árvaszék a beleegyezés hiánya miatt Bálint Máriára nézve 1898. május 15-ig támadhatja meg a házasságot (mert Bálint Mária a házasság által nagykoru lett ugyan, de a megtámadás tekintetében mindaddig kiskorunak számít, míg más módon — 24 év elérte, vagy nagykorusítás által — teljeskorúvá nem válik; Dorog Imre részéről azonban az árvaszék csak 1898. ápril 15-ig támadhatja meg a házasságot, mert e napon ő 24 éves, tehát teljeskoru lesz. Ugyane határidők irányadók özv. Bálintnéra

és Dorog atyjára is, de ha pl. ezek 1898. április 1-én beadták a bírósághoz a keresetet, s a bíróság erről április 8-án értesített az árvaszéket s ez jul. 8-ig nem lép be a perbe, úgy a szülők megtámadása hatályát veszti. — A házasfelek közül a nő 1898. évi márcz. 30-tól 1899. márcz. 30-ig támadhatja meg a házasságot fejletlen kor és beleegyezés hiánya miatt; a férj a beleegyezés hiánya miatt a házasságkötéstől vagyis 1897. május 1-től 1898. május 1-ig, — de ha pl. időközben 1 hónapig súlyos tifusz-beteg volt, a megtámadási idő 1898. jun. 1-ig terjed. — Ha Bálint Mária 1898. márczius 30-a előtt felmentést kap az igazságügy-minisztertől (akár kérte akár nem), vége a fejletlen kor miatti megtámadhatóságnak, de a beleegyezés hiánya miatti megtámadhatóság fenmarad mindkettőre, hacsak Dorog atyja (1898. ápr. 15-ig) és Bálintné utólagosan beleegyezésüket meg nem adják.

B) A szabad beleegyezést kizáró körülmények: kényszer, tévedés és megtévesztés miatt a házasságot csakis a kényszerített, tévedő vagy megtévesztett házastárs támadhatja meg.

a) **Kényszerről** akkor szólnunk, ha az egyik házastárs fenyegetéssel előidézett alapos félelem következtében kötött házasságot. A fenyegetés jöhet a másik házastárs, de más személy részéről is; és irányulhat akár a megfélemlítettnek saját személye, akár valamelyik hozzátartozója ellen. Hogy az okozott félelem alapos volt-e vagy sem, azt a megfélemlítettnek neméire, korára és egyéb viszonyára való tekintettel csak esetről-esetre lehet meghatározni.

b) **A tévedés** esetei törvényünk szerint a következők:

1. Ha az egyik házastárs fél általában nem akar házasságot kötni s nem tudja, hogy ki-

jelentésével házasságot köt (pl. nem jól tud magyarul s a polgári tisztviselő kérdéseit arra érti, hogy csak eljegyzésről van szó).

2. Ha az egyik házasuló fél más személylyel köt házasságot, mint a kivel akar és nem tudja, hogy ez a személy más (pl. a vak vőlegény nem látja, hogy a menyasszonyt kicserélték).

3. Ha az egyik házasuló fél a kötéskor állandóan képtelen a házassági tartozás teljesítésére (a házasság elhálására) és a másik ezt sem nem tudja, sem a körülményekből nem következtetheti (nemi tehetetlenség, impotentia).

4. Ha az egyik házasuló fél a kötés előtt halálra, fegyházra, börtönre vagy nyereségvágyból eredő vétség (lopás stb.) miatt fogházra volt elítélve, — feltéve, hogy a másik sem bűnéről, sem büntetéséről nem tud; öt évnél rövidebb tartamu büntetés esetén csak akkor támadható meg a házasság, ha alaposan feltehető, hogy a másik házsfél ezt tudva, a házasságot meg nem kötötte volna.

5. Ha a menyasszony mástól, mint a vőlegénytől teherben van s a vőlegény ezt nem tudja.

6. *Holttányilvánítás* esetén, ha a holttányilvánított házastárs az új házasság megkötése után jelentkezik és az új házastársak a házasság megkötésekor nem tudták, hogy a holttányilvánított életben van. E megtámadás csak addig tehető, míg a holttányilvánított életben van s míg az új házasság még fennáll.

Holtta lehet nyilvánítani az eltűnt egyént, ha: a) születésétől számítva 80 év elmúlt és

tartózkodási helye 10 esztendő óta ismeretlen; vagy *b*) korára való tekintet nélkül, ha tartózkodási helye 30 év óta ismeretlen; vagy *c*) ha halálveszélyben forgott (háboruban nehéz sebet kapott, hajótörést szenvedett stb.) s azóta 3 év lefolyt. A birói ítélettel holtánnyilváníttoknak a házassága magától meg nem szűnik; de a másik házasság szabad új házasságot kötni. Ha ezt az új házasságot megkötötték, (feltéve, hogy semmiségi ok az új házasságkötésnél nem jött közbe, 13. §.), a korábbi házasság megszűnik; kivéve, ha az új frigyes kötésekor a felek egyike tudta, hogy a holtánnyilvánítt még életben van, mert akkor az új házasság semmis. Ha csak azt tudta az egyik fél, hogy a holtánnyilvánítt túlélte az ítéletileg kimondott vélt elhalálozás napját, a kötés nem semmis, de akkor is tilos és büntetendő, (1. 5. §. 5. b. pont.) — Ha már most a holtánnyilvánítt még sem halt meg, hanem visszatér, az új házasság bármelyike megtámadhatja a házasságot (maga a holtánnyilvánítt nem); ekkor az utóbb kötött házasság érvénytelenné válik, de a korábbi nem éled föl, ha csak a korábbi házasság felek újból házasságot nem kötnek egymással.

c) **Megtévesztés** (csalás) a házasságkötésnél akkor fordul elő, ha az egyik házasságfelet a másik fél vagy ennek tudtával valaki más a másik házasságfelet lényeges *személyes* tulajdonsága felől tévedésbe ejtette, vagy tévedésben tartotta (pl. testi épség, erkölcsi élet stb. tekintetében). A házasság azonban ekkor sem támadható meg, ha alaposan föltehetni, hogy a megtévesztett házasságfelet a házasságot a megtévesztés nélkül is megkötötte volna. Vagyoni

viszonyokban való megtévesztés (pl. csalva nagy hozományt ígérnek) általában nem számít.

Kényszer, tévedés vagy megtévesztés esetén a megtámadást szintén egy év alatt kell megtenni attól a naptól, a melyen a házastárs a kényszer alól felszabadult, a tévedést vagy megtévesztést felismerte (ez évbe se számít be az erőhatalom vagy cselekvőképtelenség általi akadályoztatás ideje). A jogosult helybenhagyása (megbocsátása) itt is teljes erőre emeli a házasságot, feltéve, hogy az érvénytelenítő ítélet jogerőre emelkedése, vagy a perrel megtámadott házasság megszűnése előtt következik be.

Megtámadásnak általában nincs helye, ha a házasság végelválás (bírói felbontás) folytán megszűnt; vagy ha az, a ki miatt a házasság megtámadható (a fejletlen vagy kiskorú, kényszerített, tévedő, megtévesztett házastárs), meghalt. Ha a másik halt meg, a jogosult a házasságot még mindig megtámadhatja a bírósághoz benyújtandó bejelentéssel.

A megtámadható házasság érvénytelensége e szerint csak akkor áll be: ha a házasság tartama alatt a jogosult perrel megtámadta és a házasság ítélettel érvénytelenné lett nyilvánítva; vagy ha ítélet nem hozatott is, de a megtámadott házasság időközben megszűnt; vagy végül, ha a házasság megszűnése után a jogosult azt bírói bejelentéssel támadta meg. Mindaddig, míg ez esetek egyike be nem következik, e megtámadható házasságot teljesen érvényesnek kell tekinteni.

15. §. Az érvénytelenség hatásai és a vélt házasság.

Ha a semmis házasság semmiségi perben, vagy a megtámadható és kellően meg is támadott házasság megtámadási perben jogerősen érvénytelennek nyilvánított, akkor úgy kell tekinteni, mintha meg sem kötődtek volna: a gyermekek törvénytelenek, a házastársak közt felbomlik a házassági vagyoni és az öröklési kapcsolat stb. Ugyanez áll be akkor is, ha a semmis házasság megszűnt (ha nem volt is semmiségi per), avagy ha a megtámadható házasság keresetileg törvénytételt megtámadása után szűnt meg (a per befejezése előtt), vagy megszűnése után támadtatott meg (bejelentéssel).

Ha azonban az egyik házastárs nem tudott az érvénytelenség okáról és így vétlen volt, az ő javára beáll az u. n. *vélt (putatív) házasság* jogkedvezménye; ilyenkor a jóhiszemű félre, valamint a házasságból származott gyermekekre ugyanazok az előnyök hárulnak, mintha a házasság érvényes lett volna: a gyermekek törvényesek, a vagyoni (tartási, közszerzési) igények megmaradnak, s az öröklési kapcsolat úgy áll fenn a vétlen fél és gyermekei javára, mint érvényes házasság esetén.

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal
Bevezetés	5
1. §. Polgári házasság	5
2. §. Eljegyzés	7
Első fejezet. Kik köthetnek házasságot?	10
3. §. Házassági akadályok és felmentések	10
4. §. Bontó vagy érvénytelenítő akadályok	12
1. Cselekvőképtelenség	14
2. Fejletlen kor	14
3. Beleegyezés hiánya	15
4. Rokonság és sógorság	19
5. Fennálló házasság	22
6. Hitves-ölés	22
5. §. Tiltó akadályok (házassági tilalmak)	23
1. Cselekvőképesség kisebb fokú hiányai	23
2. Beleegyezés hiánya	24
3. Unokatestvéri viszony	24
4. Örökbefogadás, gyámság	25
5. Semmis házasság holtánnyilvánítás	27
6. Házasságtörés. Büntetés	28
7. Várakozási idő (gyászév)	29
8. Egyházi rend	31
9. Katonai nősülési szabályok	31
Jegyzet: Csendőrök, pénzügyőrök házassága	37
10. Kihirdetés hiánya	38

Második fejezet. Ki előtt kell kötni a házasságot? 39

6. §. A polgári tisztviselő 39

Harmadik fejezet. Hogyan kell kötni a házasságot? 45

7. §. Kihirdetés 45
 8. §. A kihirdetéshez szükséges okiratok ... 48
 9. §. Felmentés a kihirdetés alól 51
 10. §. Megegyezés a gyermekek vallásáról ... 53
 11. §. A házasságkötés módja 55

Negyedik fejezet. Érvénytelen házasságok 59

12. §. A házasság érvénytelenségéről általában 59
 13. §. A semmis házasság 60
     A) Formahibából 60
     B) Bontó akadály miatt 61
 14. §. A megtámadható házasság 62
     A) Bontó akadály miatt 62
     B) A szabad beleegyezést kizáró körülmények 65
 15. §. Az érvénytelen házasság hatásai és a vélt házasság 69
-